

IPAR

Magyarország gazdasági életének leggyorsabban fejlődő ága az ipar. Teljes termelési értéke 1963-ban 5,5-ször 1965-ben pedig már több mint 6-szor volt nagyobb, mint a második világháborút megelőző, 1938-as évben.

A gyorsütemű fejlődés eredményeként az ipar az ország vezető népgazdasági ága lett. 1963-ban a nemzeti jövedelem termelésben 62,5%-kal részesedett, és a népgazdaság aktív keresőinek 30%-át foglalkoztatta. Az ország exportjában az ipari termékek részaránya 1963-ban 95,4% volt.

Az ipari tevékenység területi eloszlását és jellemzőit 19 térkép-oldalon 30 térkép szemlélteti.

A térképek szerkesztésének alapjául szolgáló adatok szakmai tagolásban a Központi Statisztikai Hivatal 1958—1963 években érvényben levő ágazati rendszeréhez igazodnak. Eszerint az ipari tevékenység köre mind a kitermelő ipart, mind a feldolgozó ipart egyaránt felöleli.

A térképek ipartelep adatok alapján épülnek fel. Az ipartelepek az iparvállalatok területileg különálló termelőegységei. Egy vállalatnak több telepe is lehet, amelyek vagy ugyanazon a településen, vagy különböző településeken működnek. A térképek a jelzett településen levő ipartelepeket vállalati hovatartozás nélkül tüntetik fel, adataikat területileg, közigazgatási egységenként (város, község) csoportosítják, összevonva az illető településen levő, azonos szakmai csoportba tartozó ipartelepeket.

Az adatok — amennyiben külön megjegyzés nincs — egységesen a szocialista iparra vonatkoznak, ami magában foglalja egyrészt a minisztériumok, valamint a helyi tanácsok felügyelete alatt álló állami ipart (röviden minisztériumi ill. tanácsi ipart), másrészt a szövetkezeti ipart. Nem tartalmazzák viszont a magánkisipar adatait.

A térképek általában az 1963. évi állapotot tükrözik. A fejlődés dinamikáját, a külön e célra készített térképeken kívül az egyes térképek délnyugati sarkában elhelyezett grafikonok szemléltetik, amelyek a jelentősebb nyersanyagok, késztermékek termelésének alakulását mutatják az 1938-, 1947- és 1963-as évek adatai alapján.

Az ipari termelőerők és termelés területi elrendeződését négy mutató érzékelteti:

- a foglalkoztatottak száma (fő);
- az állóeszközök értéke (Ft);
- az erőgépek, villamosmotorok teljesítménye (kW);
- a felhasznált villamosenergia mennyisége (kWó).

A foglalkoztatottsági adatok az ipartelepek 1963. évi átlagos állományi létszámára vonatkoznak, és felölelik a munkásokat és alkalmazottakat egyaránt, nem tartalmazzák viszont az otthon dolgozókat és az ipari tanulókat.

Az állóeszközök értékét szemléltető adatok az összes állóeszközök 1963. december 31-i bruttó (könyvvitelileg állományba vett, értékcsökkenéssel nem kisebbített) értékére vonatkoznak. Magukba foglalják az üzemi ingatlanok, gépek, üzemi berendezések és felszerelések, járművek — mint termelési állóeszközök —, valamint a jóléti és egyéb nem termelő állóeszközök — mint termelésen kívüli állóeszközök — együttes értékét.

Az erőgépek (a munkagépek, a villamosenergia-fejlesztő gépek üzemen tartására és az anyagmozgatásra használt elsődleges erőgépek a járművek hajtógépei nélkül) és villamosmotorok teljesítményadatai az 1963. december 31-i állapotot tükrözik, míg a villamosenergia-fogyasztás adatai az 1963. évre vonatkoznak.

1963-ban a szocialista ipar 11 709 ipartelepén 1,4 millió főt foglalkoztattak, az összes állóeszközök értéke 192,4 milliárd forint, a felszerelt erőgépek és villamosmotorok teljesítménye 6,2 millió kW, a villamosenergia-fogyasztás pedig 6,4 milliárd kWó volt. E négy mutatótól eltérő mutatók alkalmazására csak kivételes esetekben kerül sor, főként olyankor, amikor az összefüggések erőteljesebb hangsúlyozása érdekében ez szükséges (pl. a szénbányászatnál a kibányászott szén mennyisége és kalóriaértéke, a szénlelőhelyek készletadatai stb.).

Az iparági térképeken a négy mutató közül csak a foglalkoztatottak létszámát és az állóeszközök értékét vesszük figyelembe. E két mutató együttes alkalmazása révén elérjük, hogy mind a munkaerőigényes, mind pedig a nagy gépesítettséget és ennek megfelelően viszonylag alacsony létszámot igénylő ágazatok, illetve ipartelepek súlyuknak megfelelően tükröződjenek és egyben helyesen tájékoztatnak az iparág településen belüli és települések közötti műszaki színvonaláról is.

A térképeken az ipar területi elrendeződésének ábrázolására külön jelek (négyzetek, körök stb.) szolgálnak.

Minden egyes olyan település (város, község), amelyen a szocialista iparnak, illetve megfelelő iparcsoportjának vagy iparágának telepe működik jelet kap, ami az ipar, iparcsoport vagy

iparág településen megtalálható valamennyi ipartelepét összefoglalóan képviseli az előzőekben ismertetett mutatók szerint.

E mutatószámoknak megfelelően kialakított különböző nagyságú jelek az egyes települések ipara közötti nagyságrendi különbségeket igyekeznek érzékeltetni.

Az ipar helyzetét ábrázoló térképrendszer három részből áll:

1. Az iparosodottság és az ipari szerkezet térképei 4 térkép 4 oldal
2. Iparági térképek 24 térkép 12 oldal
3. Az iparfejlődés térképei 2 térkép 1 oldal

összesen: 30 térkép 17 oldal

1. Az iparosodottság és az ipari szerkezet térképei. E térképek szerkesztésénél az alábbi mutatószámokat alkalmaztuk:

a) Egy telephelyre jutó átlagos alkalmazotti létszám településenként a szocialista iparban.

Számítása:

- a településen dolgozó összes ipari alkalmazott
- a településen levő összes ipari telephely

b) Egy alkalmazottra jutó összes állóeszköz értéke településenként a szocialista iparban

Számítása:

- a településen levő összes ipari állóeszköz értéke
- a településen dolgozó összes ipari alkalmazott

c) A településen dolgozó alkalmazottak száma a település lélekszámahoz viszonyítva (1000 lakosra számítva)

Számítása:

- a településen dolgozó összes ipari alkalmazott
- a település lakosainak száma

A térképek szerkesztésénél alkalmazott megoszlási viszonyszámok egyrészt szakmai jellegűek és

— ipari főcsoportok szerint tagoltak (nehézipar, könnyűipar, élelmiszeripar), vagy

— iparágak szerint tagoltak (bányászat, kohászat, villamosenergia-ipar, vegyipar, építőanyag-ipar, könnyűipar, élelmiszeripar),

másrészt a tulajdon- (illetve irányítási) formák szerinti megoszlást tükrözik (minisztériumi, tanácsi, szövetkezeti ipar).

2. Iparágak, iparcsoportok térképei.

E térképsorozat a jelentősebb iparcsoportok, iparágak, elhelyezkedését mutatja településenként az alkalmazottak létszáma és az ipar állóeszközeinek értéke alapján. E két adatot két egymásba csúsztatott négyzet szemlélteti. E négyzetek által képviselt értékeket úgy választottuk meg, hogy azok, a négyzetek egyenlő nagysága esetén hozzávetőlegesen megfeleljenek e két mutató országos arányának. (pl. 1 mm² = 10 fő = 1 millió Ft).

Egy-egy térkép, az azonos iparcsoportokon belül, egy vagy több iparágat tartalmaz. Az iparági egységességtől csak a kő- és kavicsbányászat esetében térünk el. Ez az iparági besorolás szerint az építőanyagiparban foglal helyet, míg a térképrendszerben a bányászathoz tartozó iparágakkal együtt kerül ábrázolásra. Az iparcsoportok, iparágak, térképei egyes esetekben a szakmai csoportosításoknál részletesebb tagolást is adnak. Így pl. a szénbányászat és a szénfeldolgozás térképe különválasztja a feketeszén (Pécs és Komló környékén bányászott 4000—5000 kalória fűtőértékű szén) és a barnaszén (2500—4000 kalória fűtőértékű szén) bányászatát, valamint a lignitbányászatot. A villamosenergia-ipar térképe megkülönbözteti egyrészt a hő- és vízerőműveket, másrészt a közcélú és az ipari erőműveket (a lakosság, vállalatok, intézmények villamosenergia-szükségletét kielégítő, a közvilágítást ellátó erőműveket, illetve az egyes ipartelepek saját villamos energiaszükségletének fedezésére termelő erőműveket). A vas-, acél- és szinesfémgyártás térképe különválasztva mutatja az egyes kohászati fázisokat képviselő telepeket (pl. acélgyártás, hengerművek, öntödék, vagy timföldgyártás, alumíniumkohászat, alumíniumhengerművek). A fafeldolgozó-ipar térképe kiemeli, és önállóan mutatja a fűrész- és lemeziparból a farostlemez-ipart, az egyéb faiparból pedig a fatelítő-ipart. Az élelmiszeripar iparágain belül is található további tagolás (pl. a malomiparnál a takarmánykeverék-gyártás megkülönböztetése, a tejiparban a sajt, ill. a tejporgyártás feltüntetése stb.).

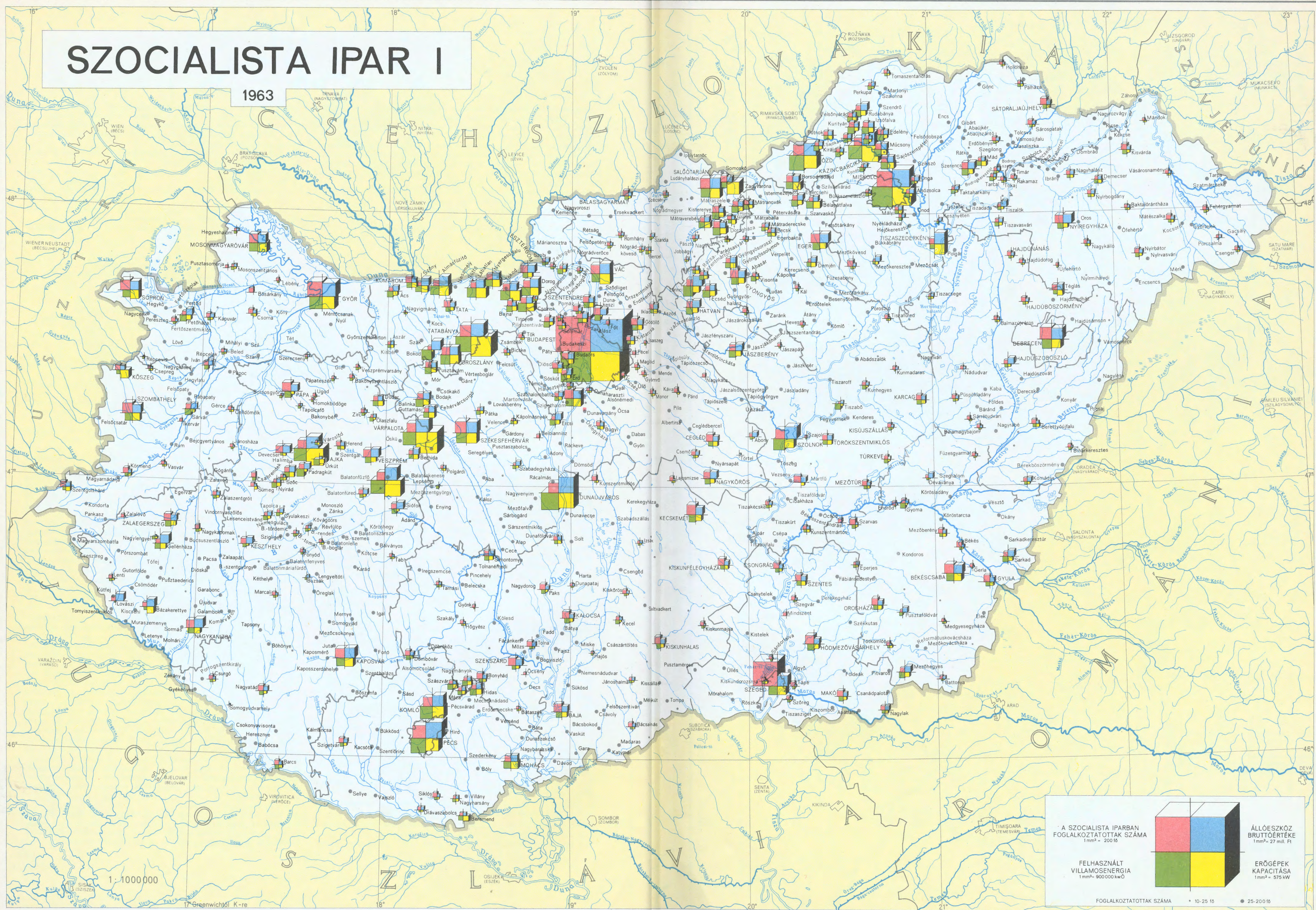
A térképek kiegészülnek még az iparcsoport, iparág, fontosabb termékei termelésének alakulását érzékeltető oszlopdiagramokkal, továbbá egyes cikkek export- és importértékeit bemutató kördiagramokkal.

3. Az iparfejlődés térképei.

Az 1945 előtti állapotot szemléltető térkép a 10 főnél több alkalmazottat foglalkoztató és erőgéppel rendelkező ipartelepek, az ún. „gyáripar” adatai alapján készült, míg az 1945—65 közötti növekedés adatai egységesen az állami iparra vonatkoznak.

SZOCIALISTA IPAR I

1963

A SZOCIALISTA IPARBAN FOGLALKOZTATOTTAK SZÁMA
1 mm² = 200 fő

FELHASZNÁLT VILLAMOSENERGIA
1 mm² = 900 000 kWÓ

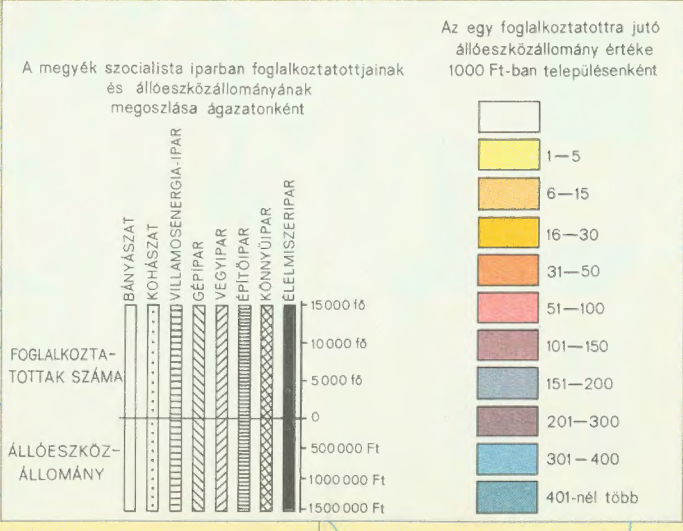
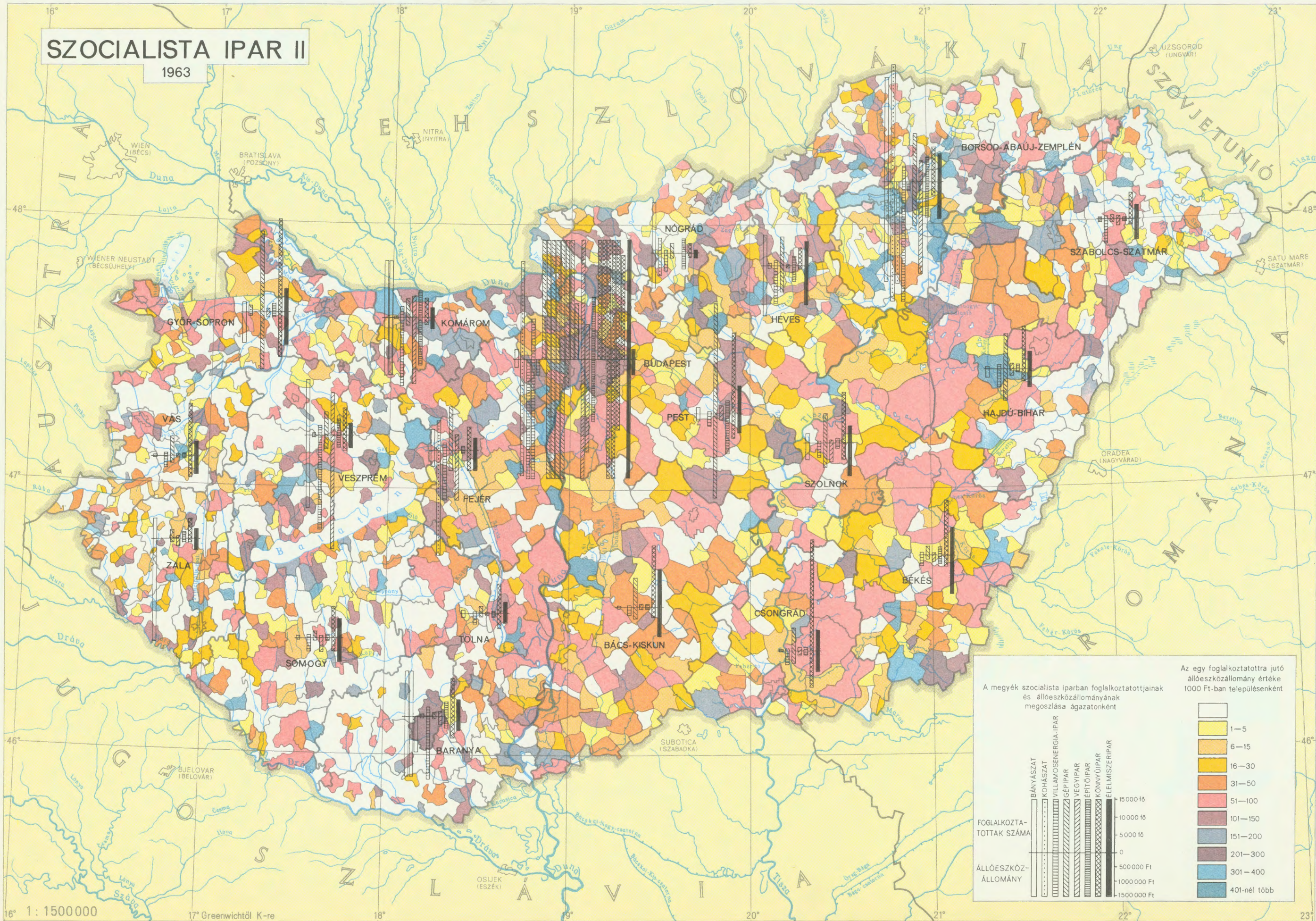
ÁLLÓESZKÖZ BRUTTÓÉRTÉKE
1 mm² = 27 millió Ft

ERŐGÉPEK KAPACITÁSA
1 mm² = 575 kW

FOGLALKOZTATOTTAK SZÁMA: ● 10-25 fő   ● 25-200 fő

SZOCIALISTA IPAR II

1963

16° 1: 1500000

17° Greenwich-től K-re

18°

19°

20°

21°

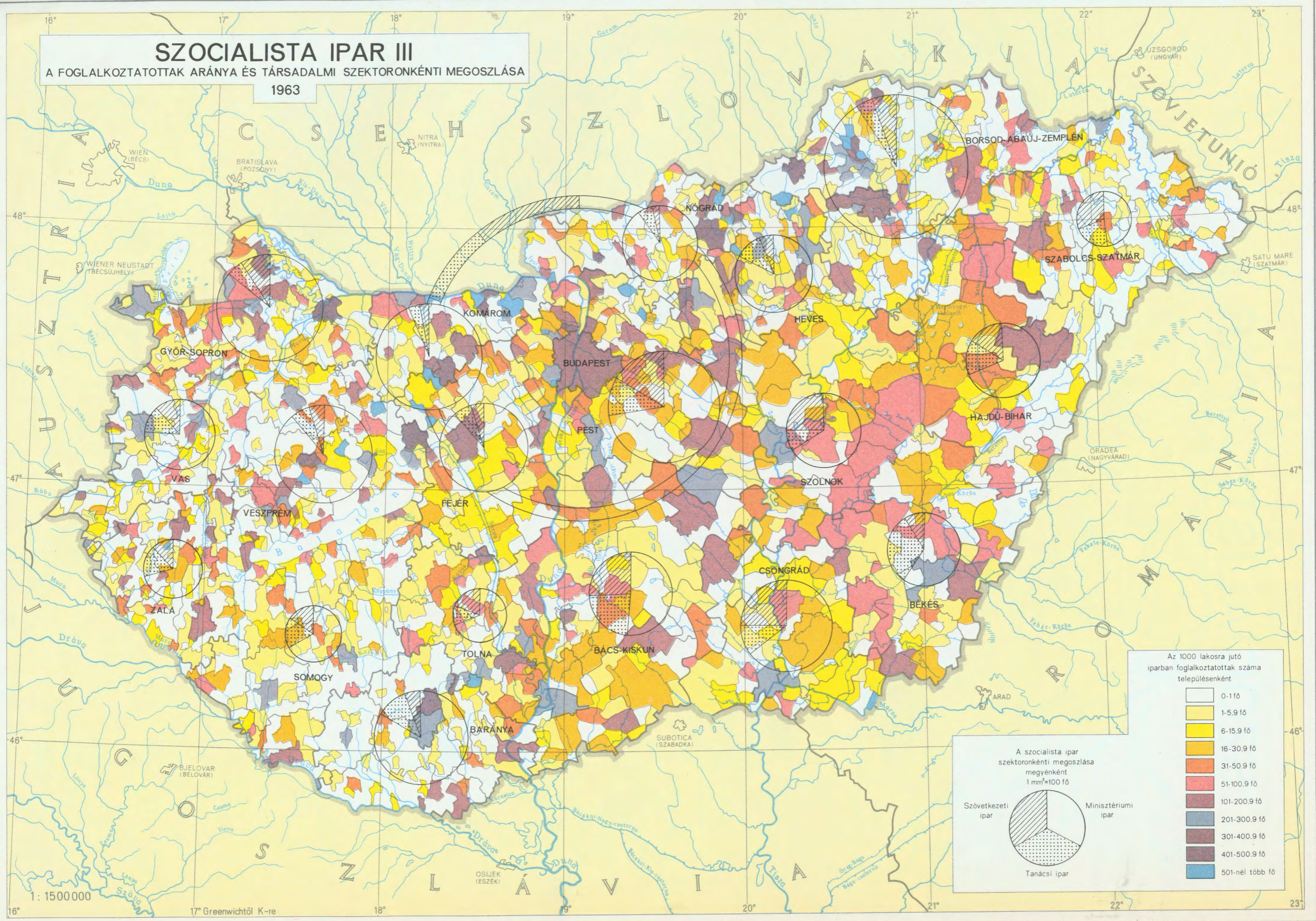
22°

23°

SZOCIALISTA IPAR III

A FOGLALKOZTATOTTAK ARÁNYA ÉS TÁRSADALMI SZÉKTORONKÉNTI MEGOSZLÁSA

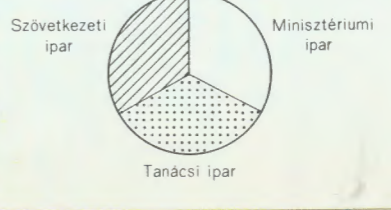
1963

Az 1000 lakosra jutó iparban foglalkoztatottak száma településenként

- 0-1 fő
- 1-5.9 fő
- 6-15.9 fő
- 16-30.9 fő
- 31-50.9 fő
- 51-100.9 fő
- 101-200.9 fő
- 201-300.9 fő
- 301-400.9 fő
- 401-500.9 fő
- 501-nél több fő

A szocialista ipar szektoronkénti megoszlása megyénként 1 mm²=100 fő

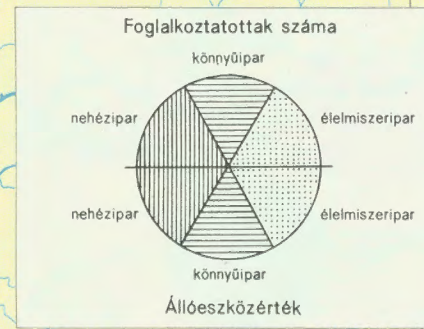
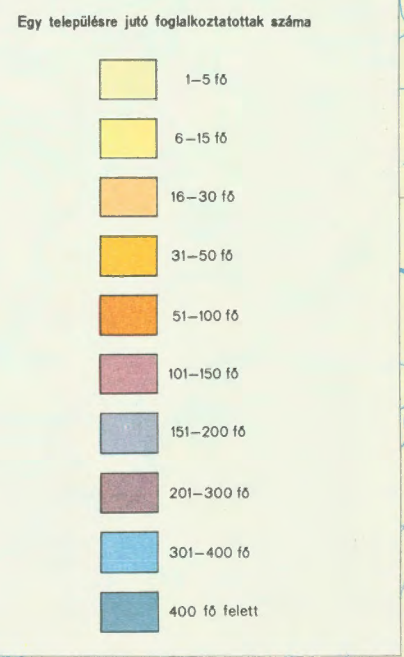
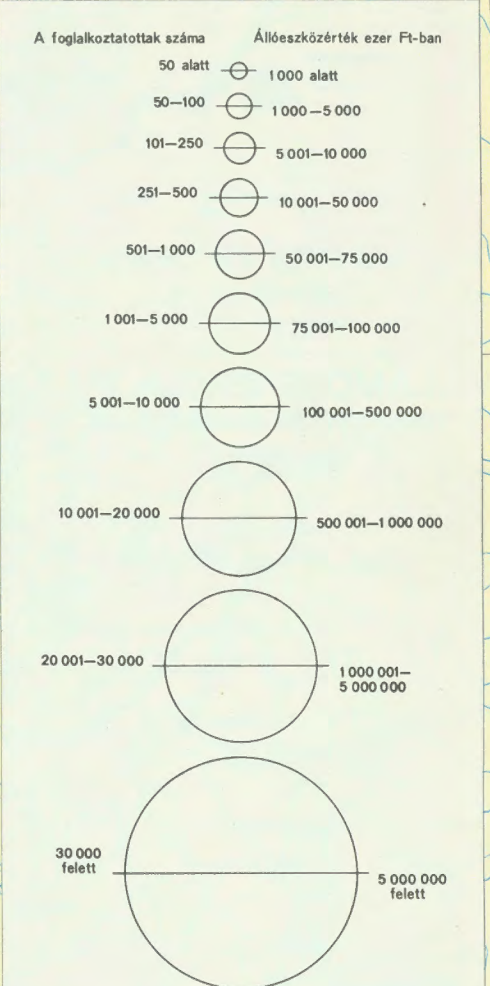
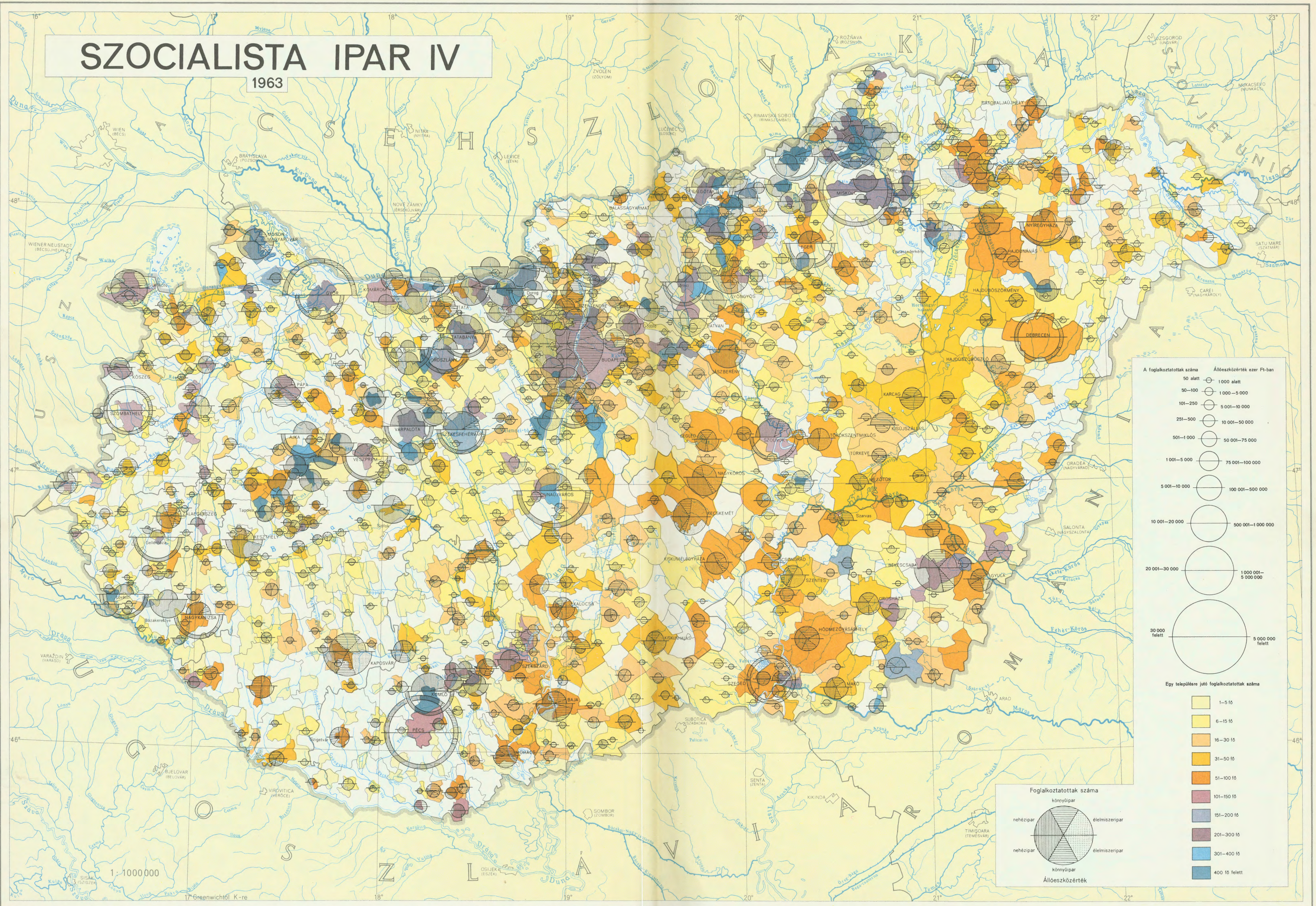

1: 1500000

17° Greenwich-től K-re

SZOCIALISTA IPAR IV

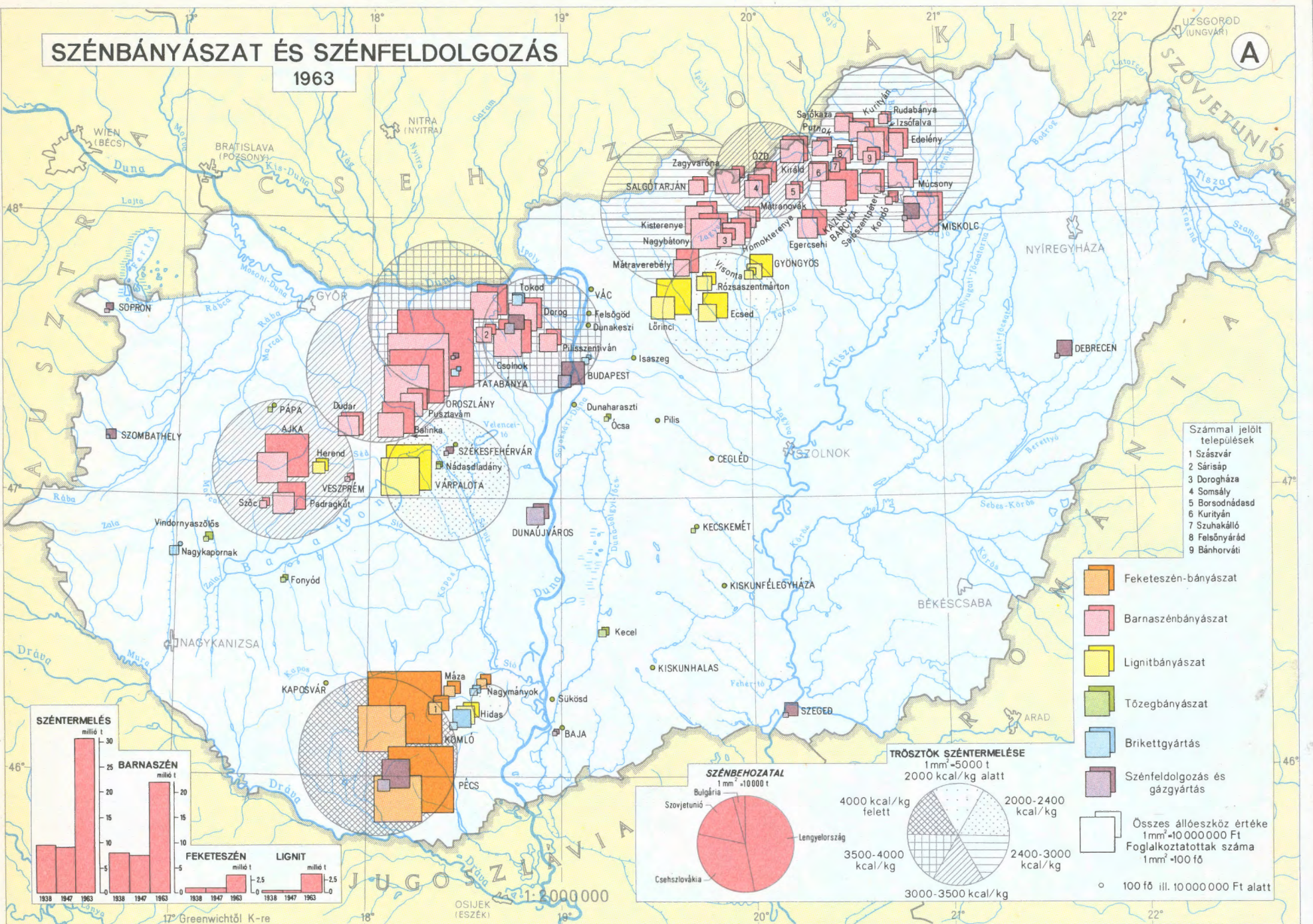
1963

1:1000000

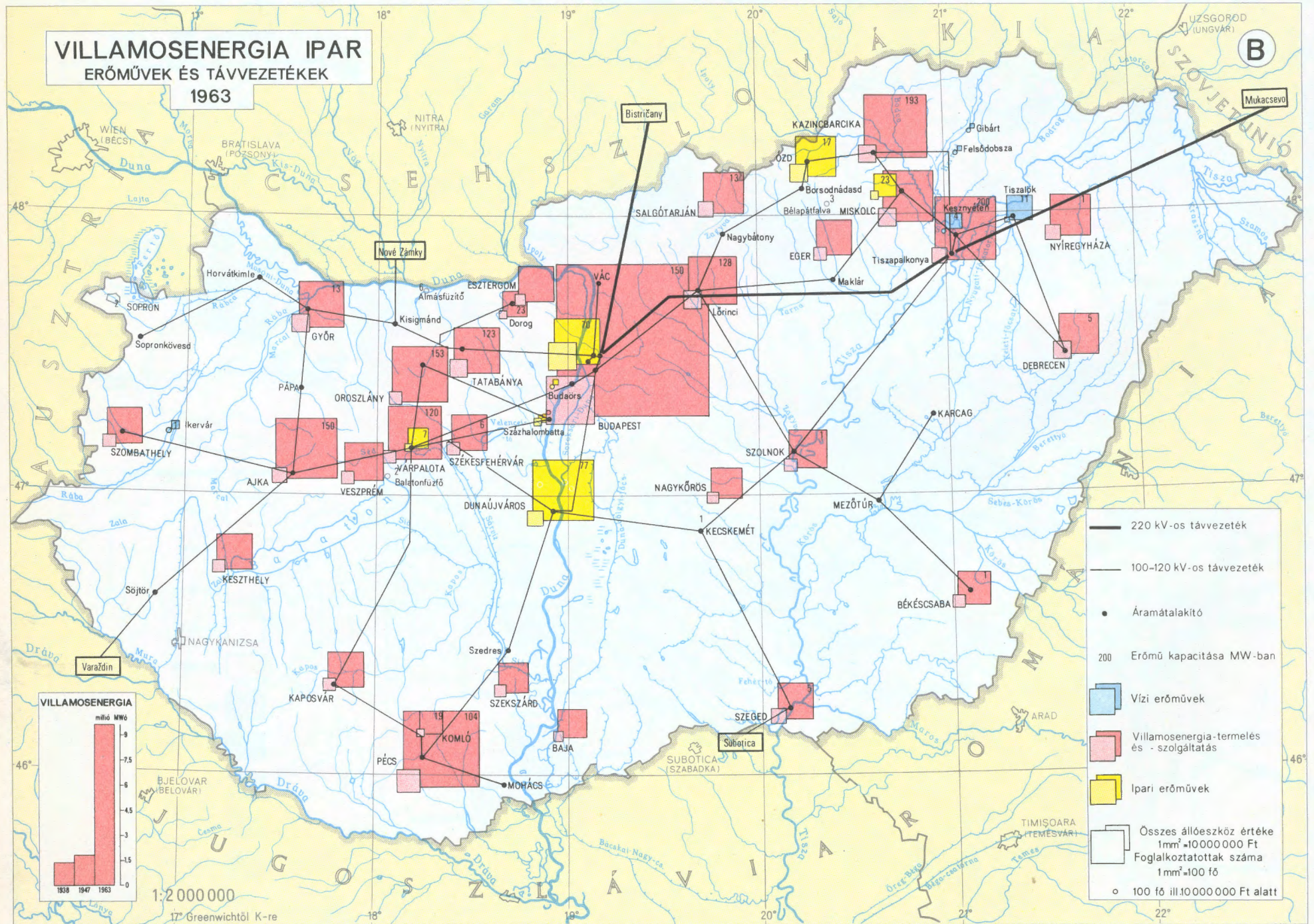
SZÉNÁNYÁSZAT ÉS SZÉNFEELDOLGOZÁS

1963

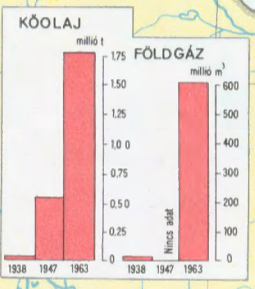
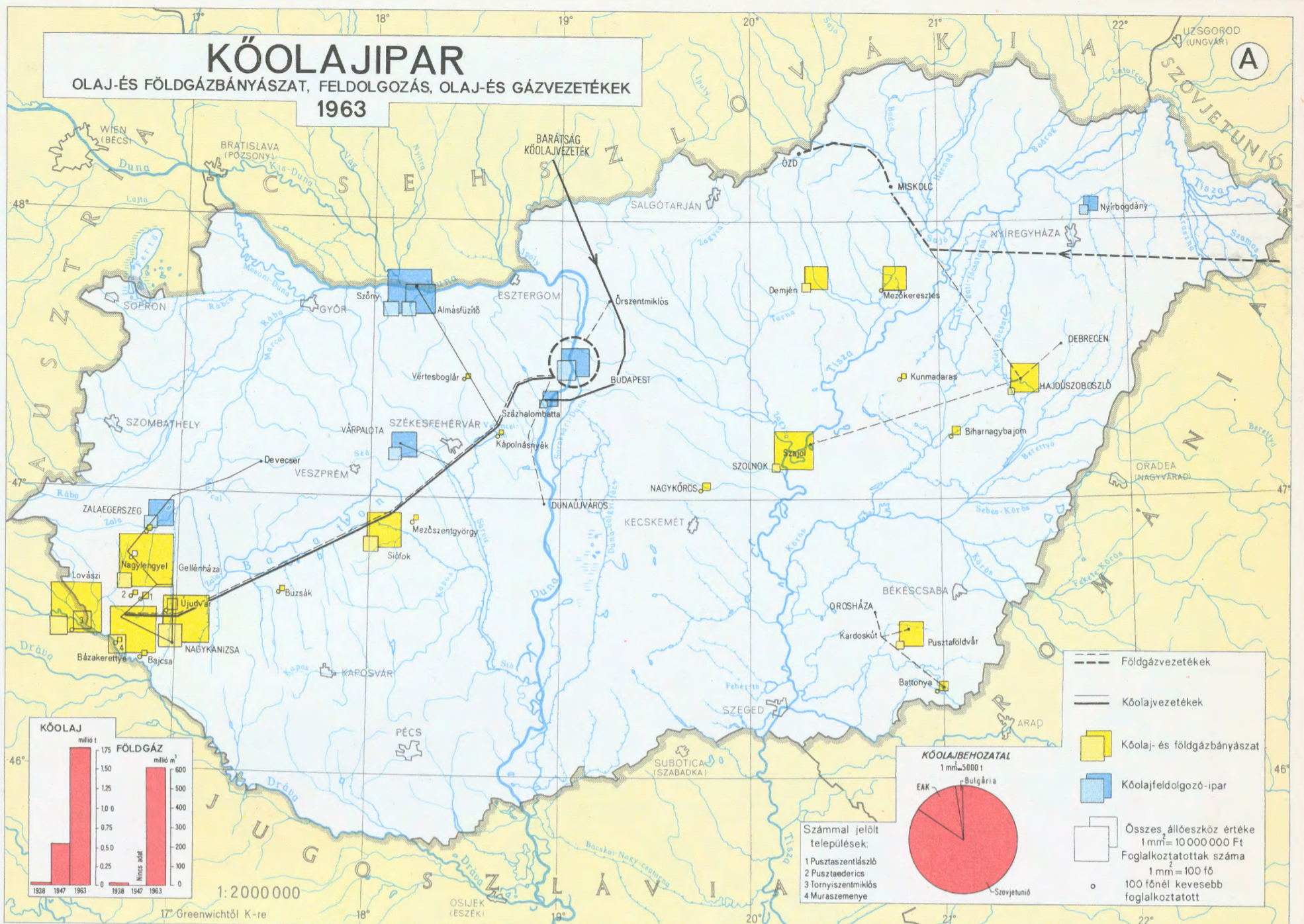
VILLAMOSENERGIA IPAR ERŐMŰVEK ÉS TÁVVEZETÉKEK

1963

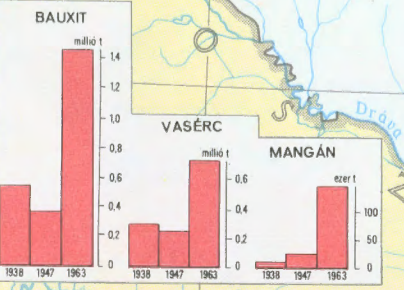
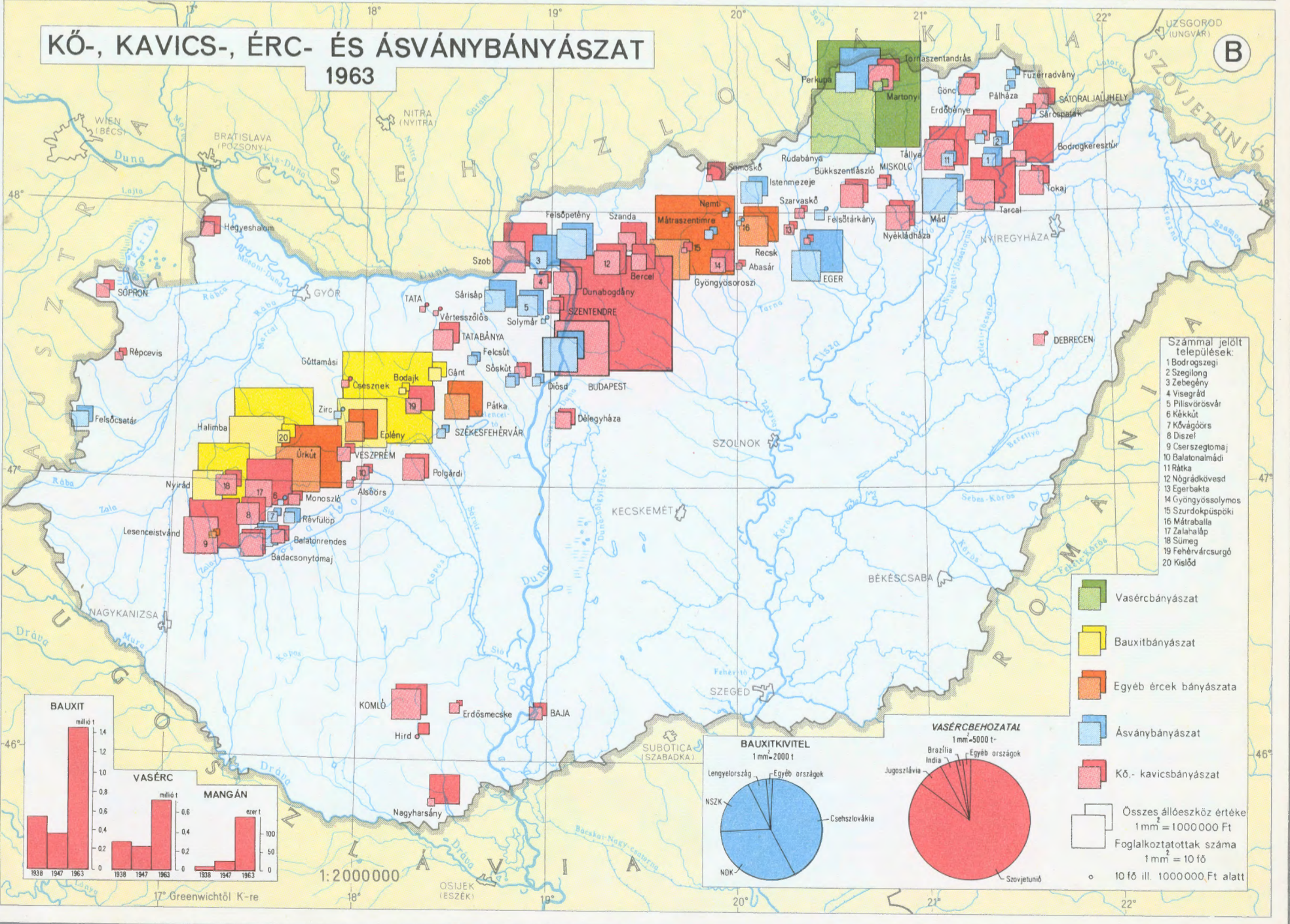
KŐOLAJIPAR

OLAJ-ÉS FÖLDGÁZBÁNYÁSZAT, FELDOLGOZÁS, OLAJ-ÉS GÁZVEZETÉKEK
1963

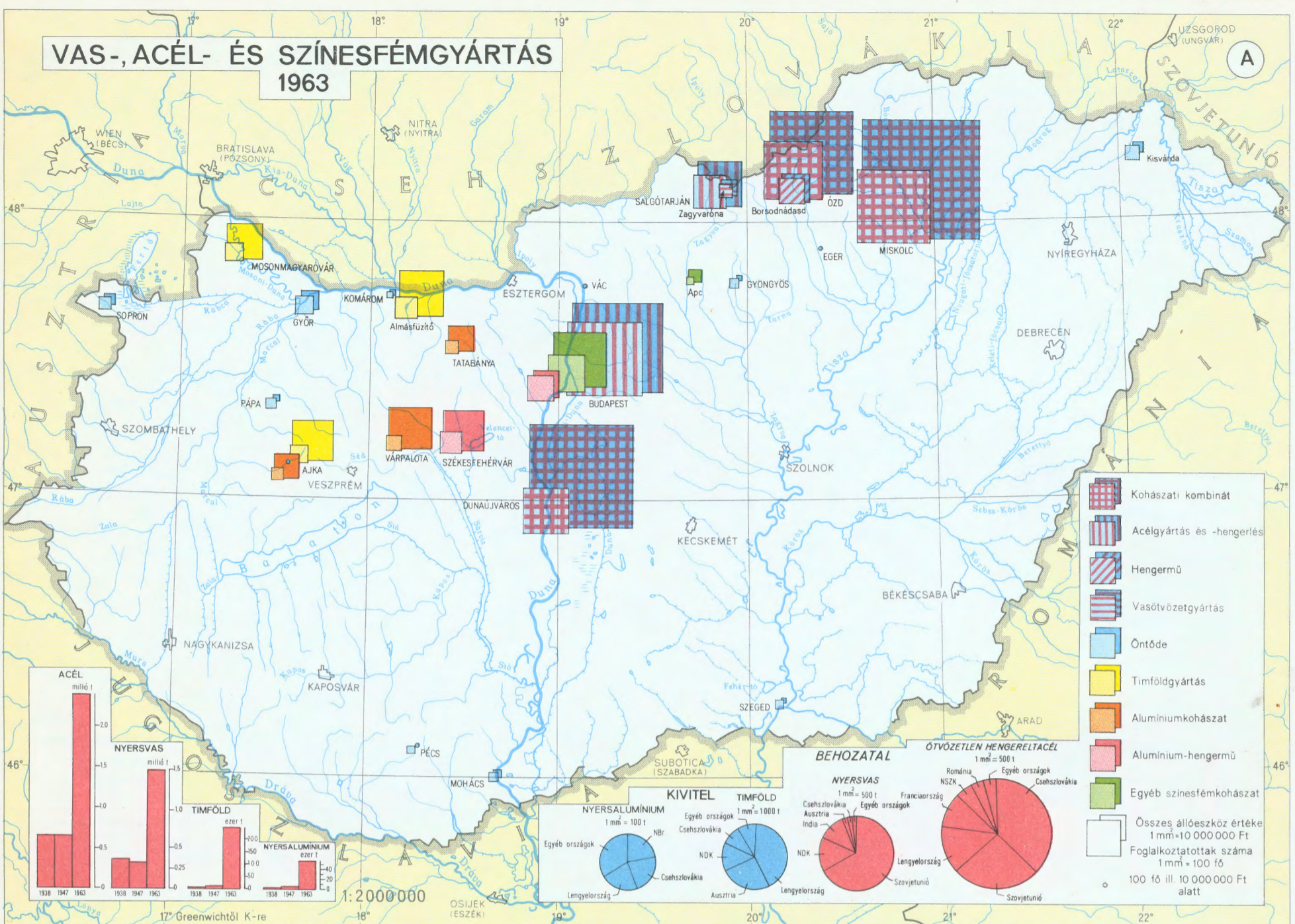

KŐ-, KAVICS-, ÉRC- ÉS ÁSVÁNYBÁNYÁSZAT

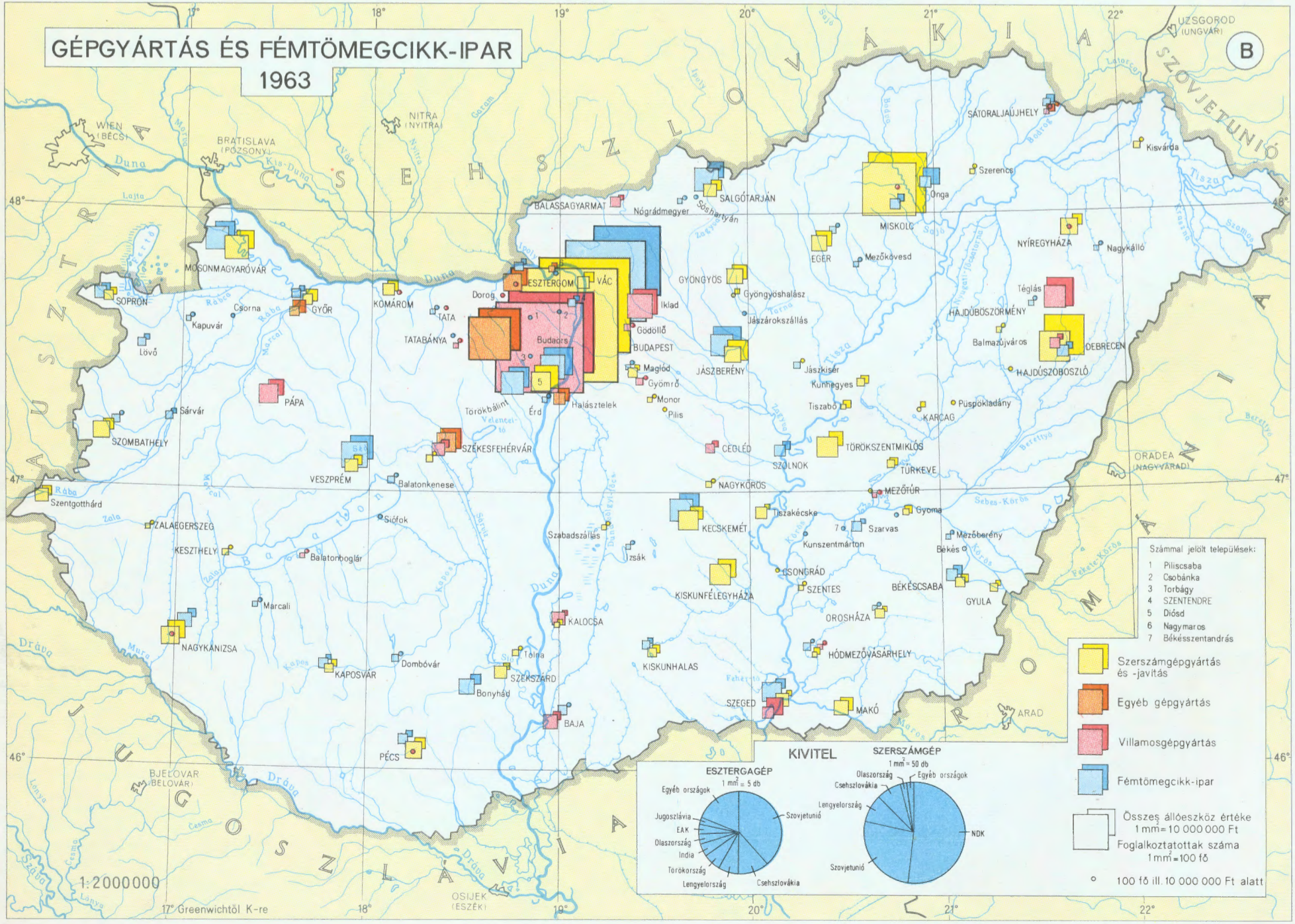
1963

VAS-, ACÉL- ÉS SZÍNESFÉMGYÁRTÁS 1963

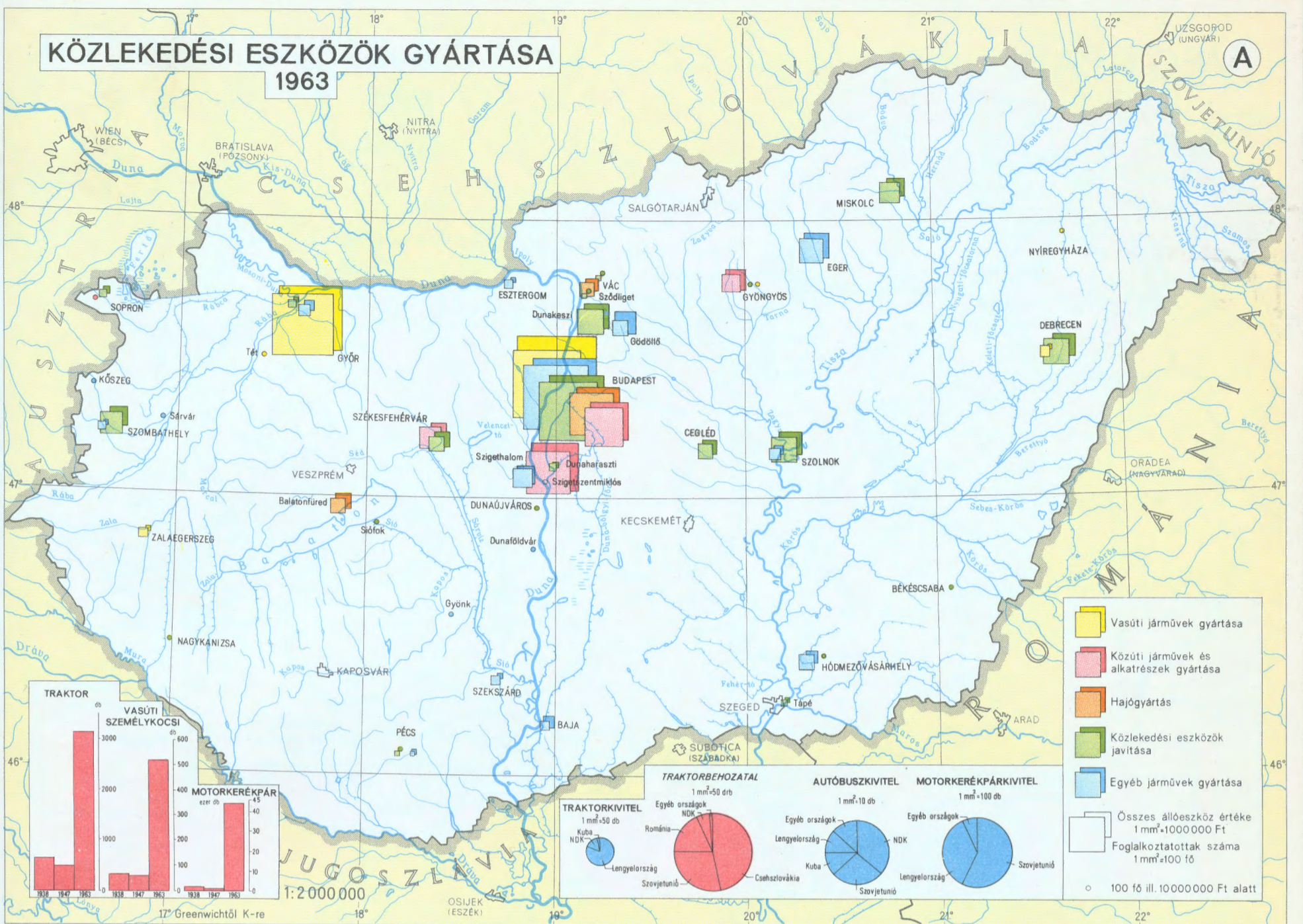

GÉPGYÁRTÁS ÉS FÉMTÖMEGCIKK-IPAR 1963

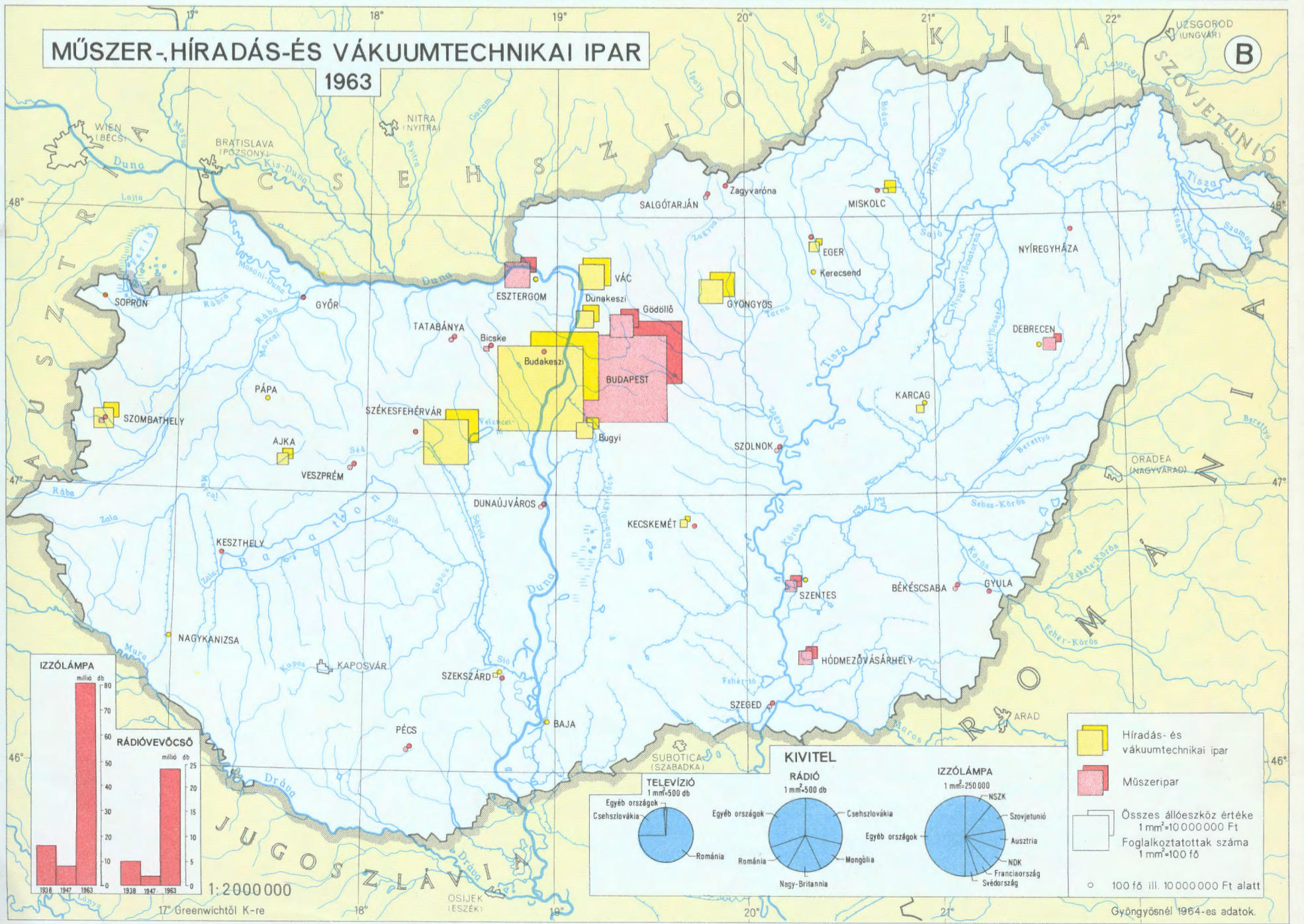

KÖZLEKEDÉSI ESZKÖZÖK GYÁRTÁSA 1963

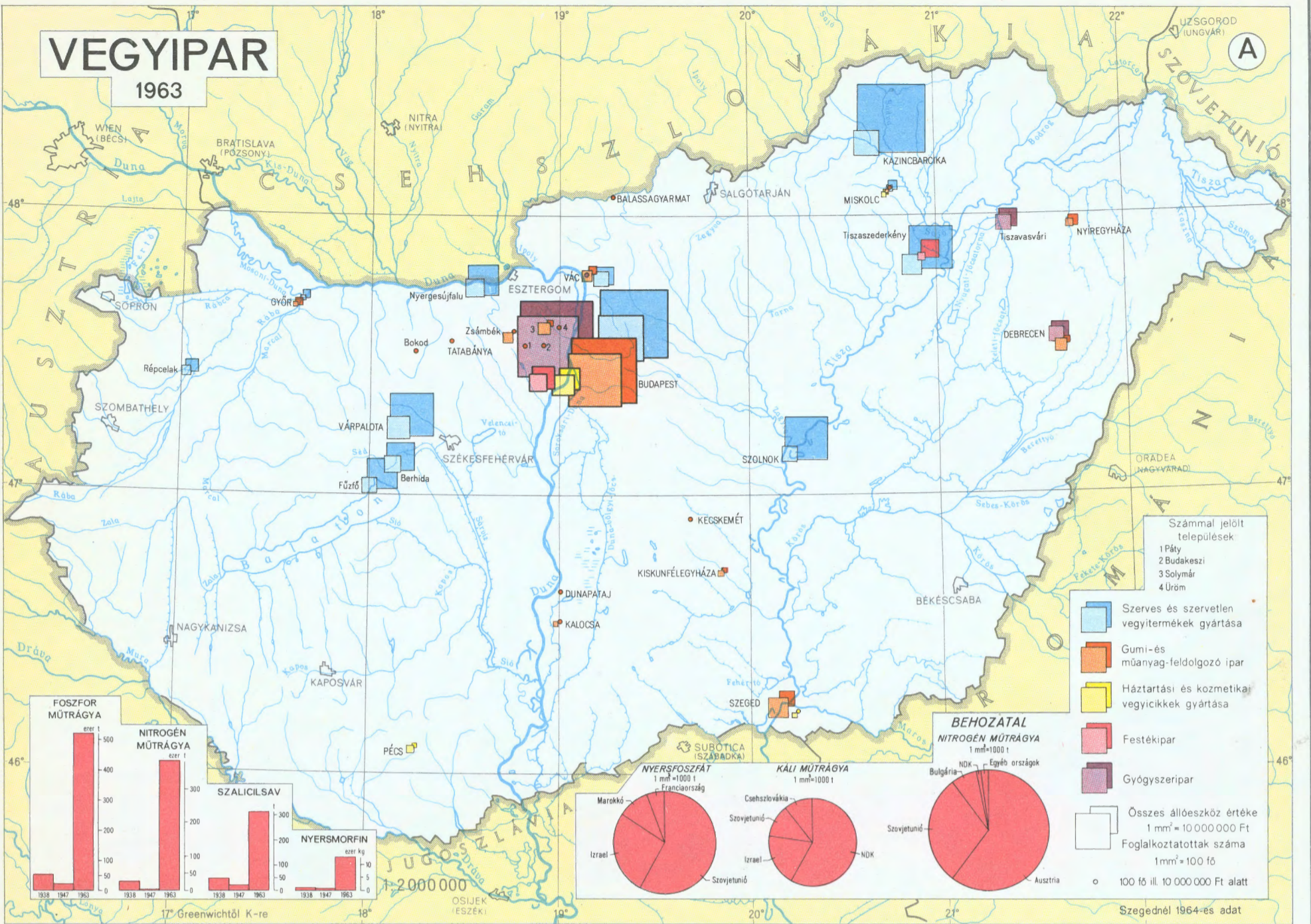

MŰSZER-, HÍRADÁS- ÉS VÁKUUMTECHNIKAI IPAR 1963

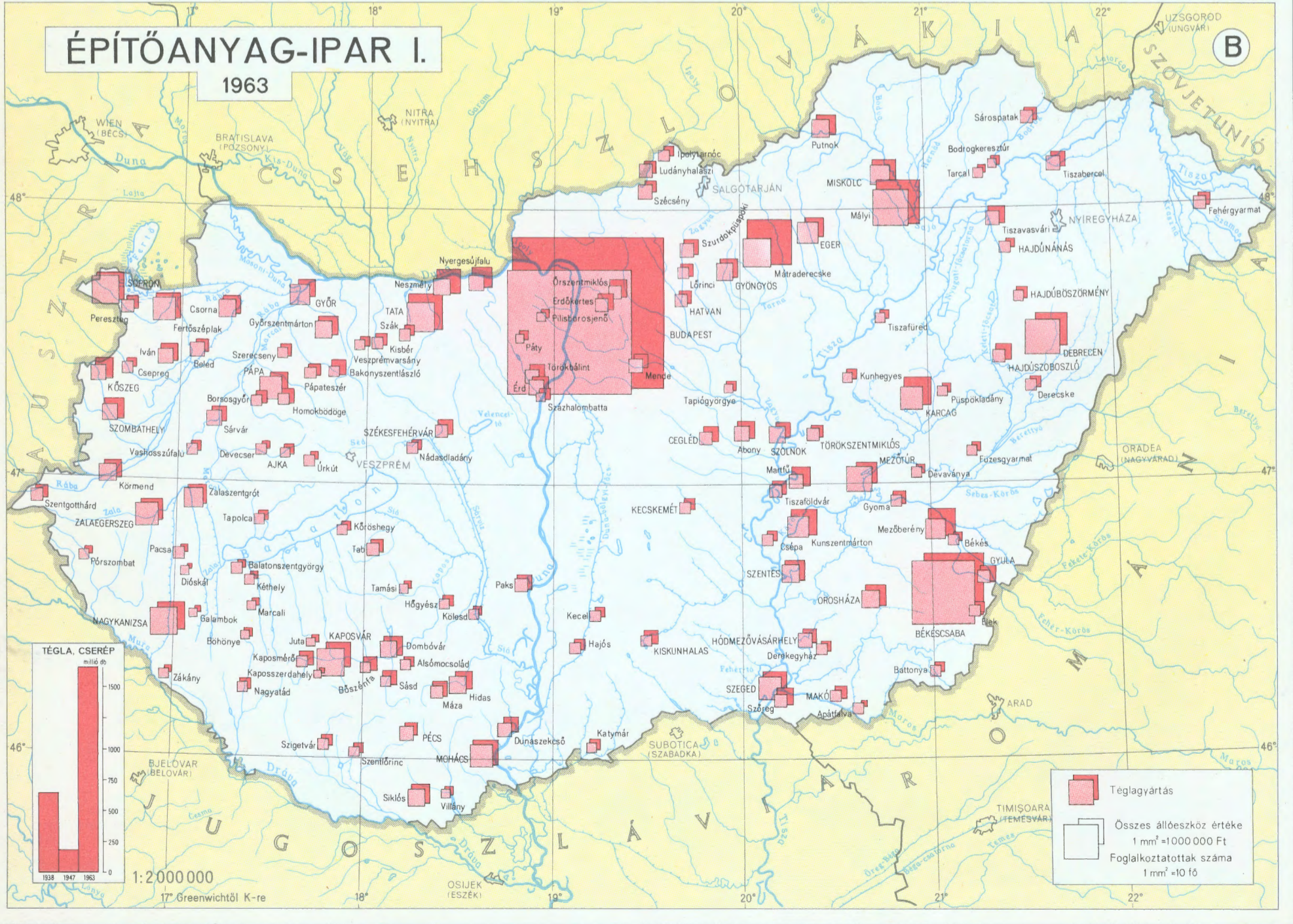
VEGYIPAR

1963

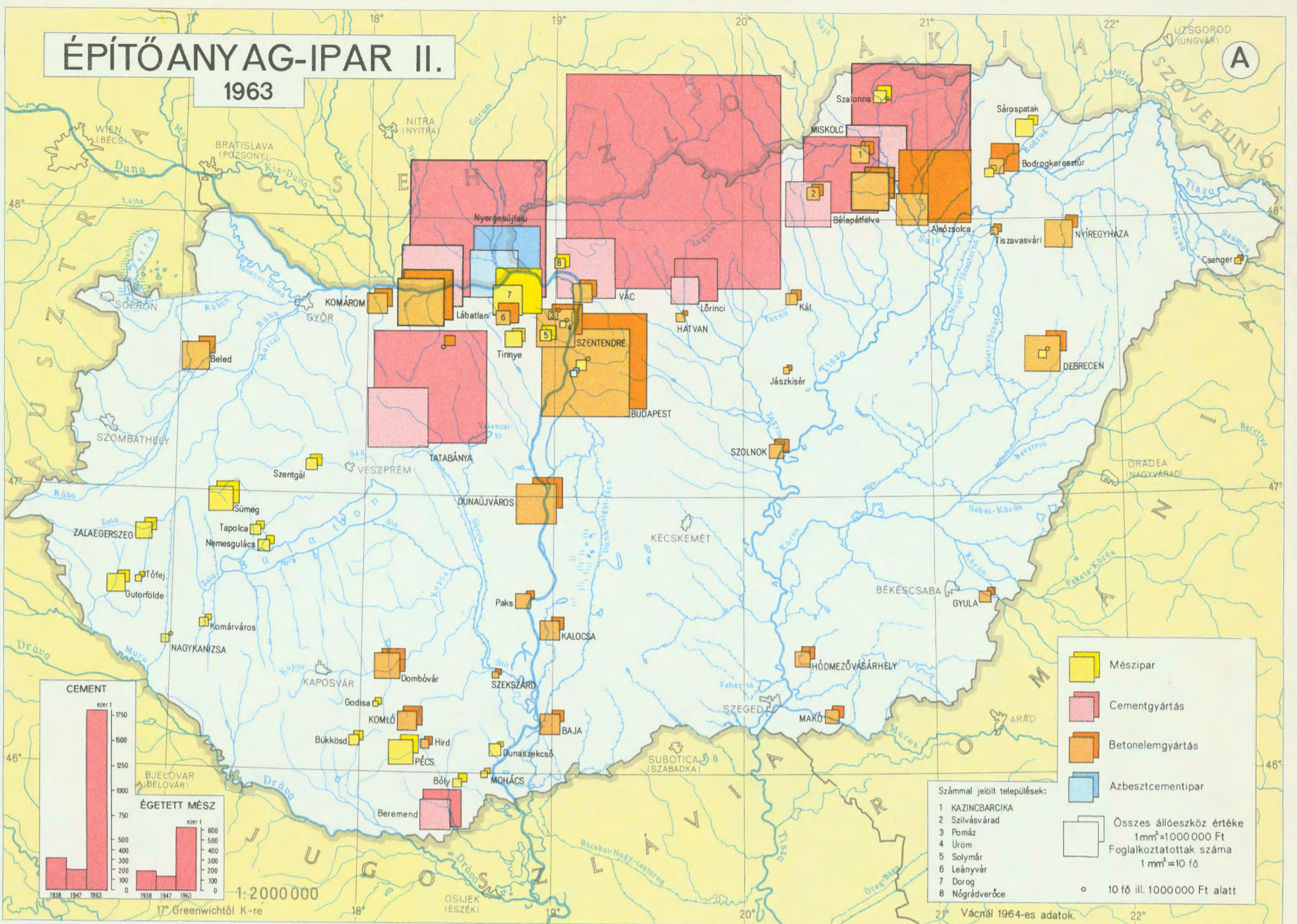
ÉPÍTŐANYAG-IPAR I.

1963

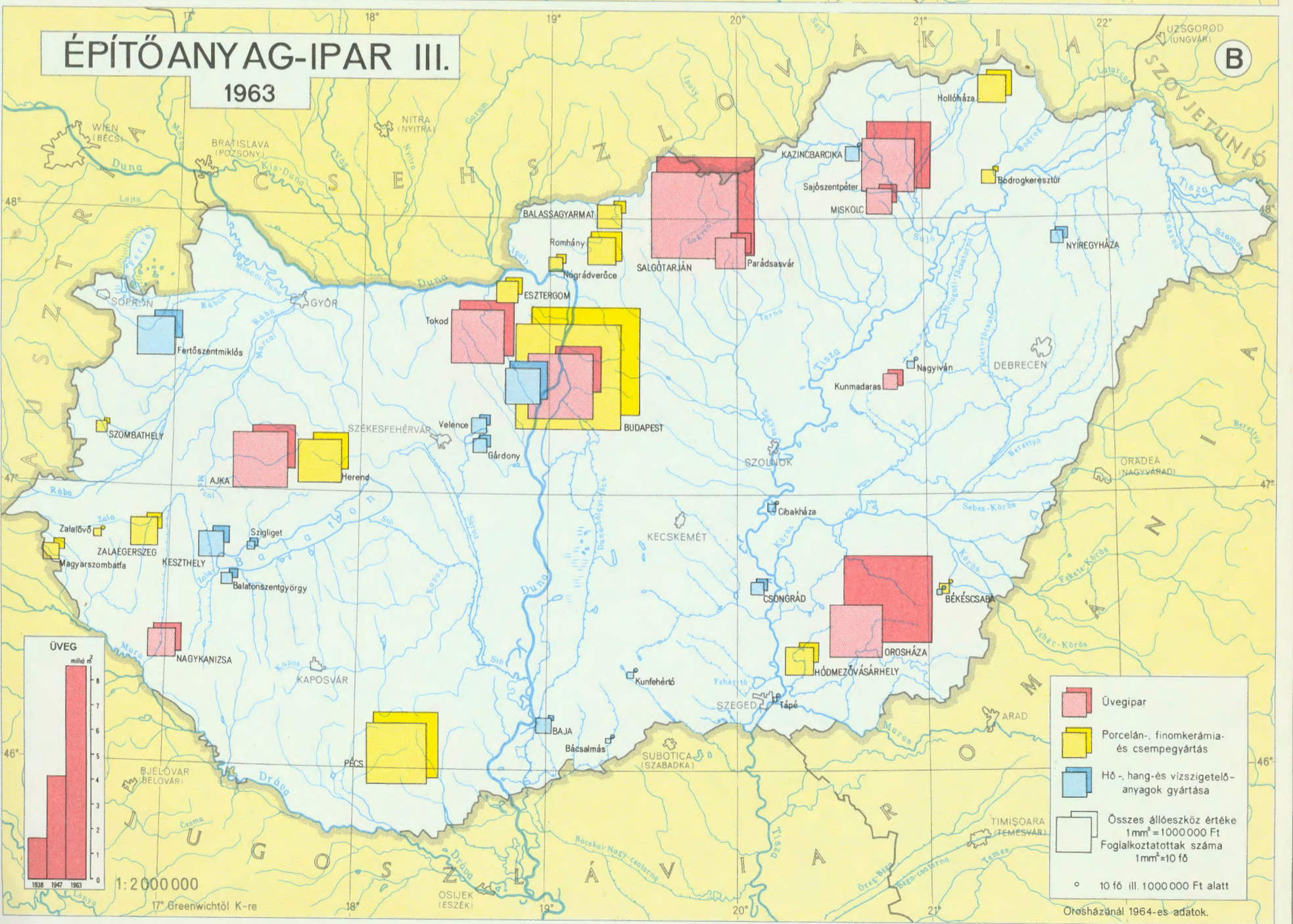
ÉPÍTŐANYAG-IPAR II.

1963

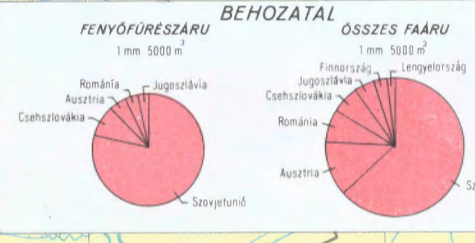
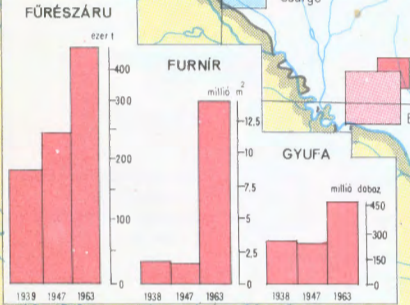
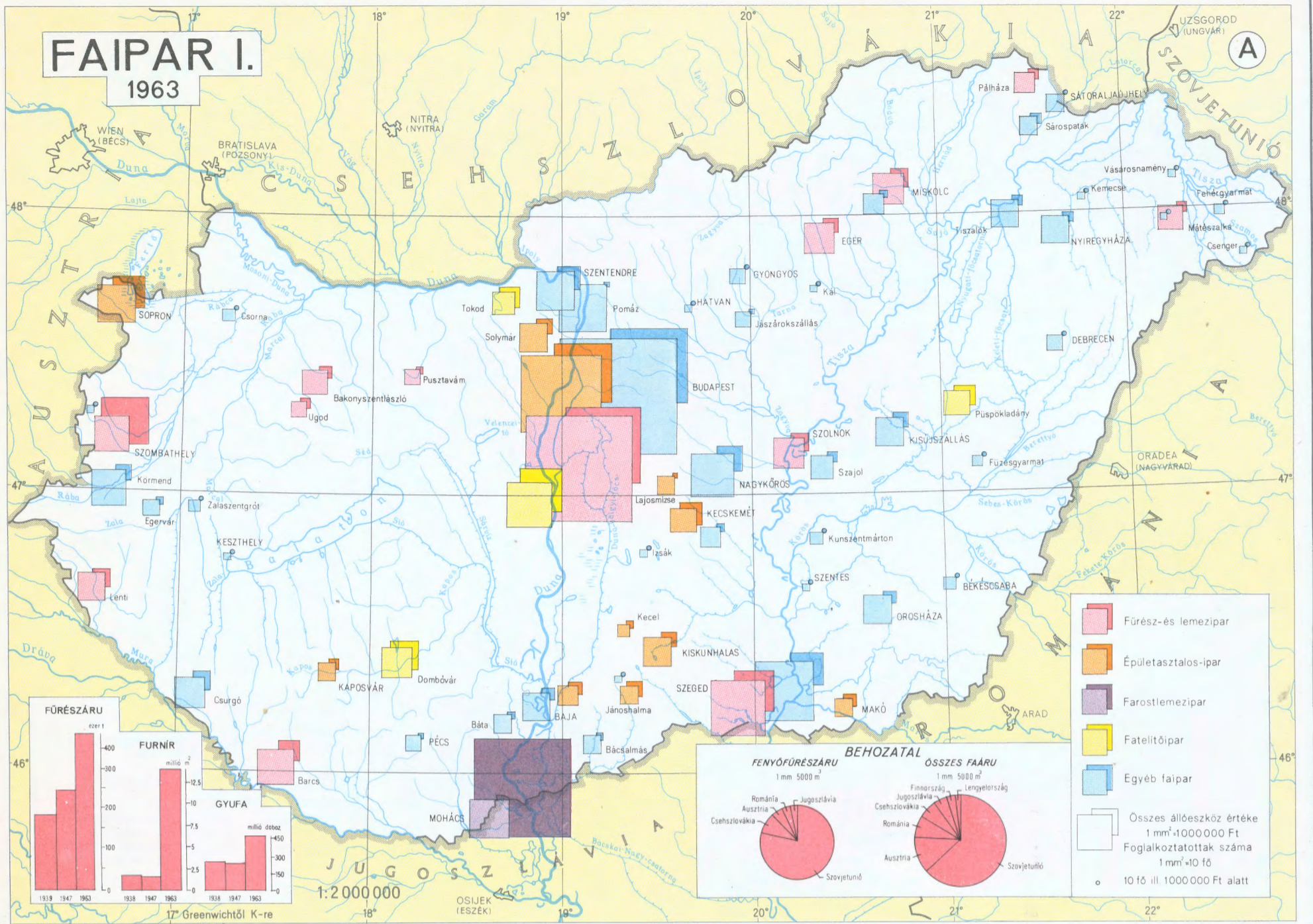
ÉPÍTŐANYAG-IPAR III.

1963

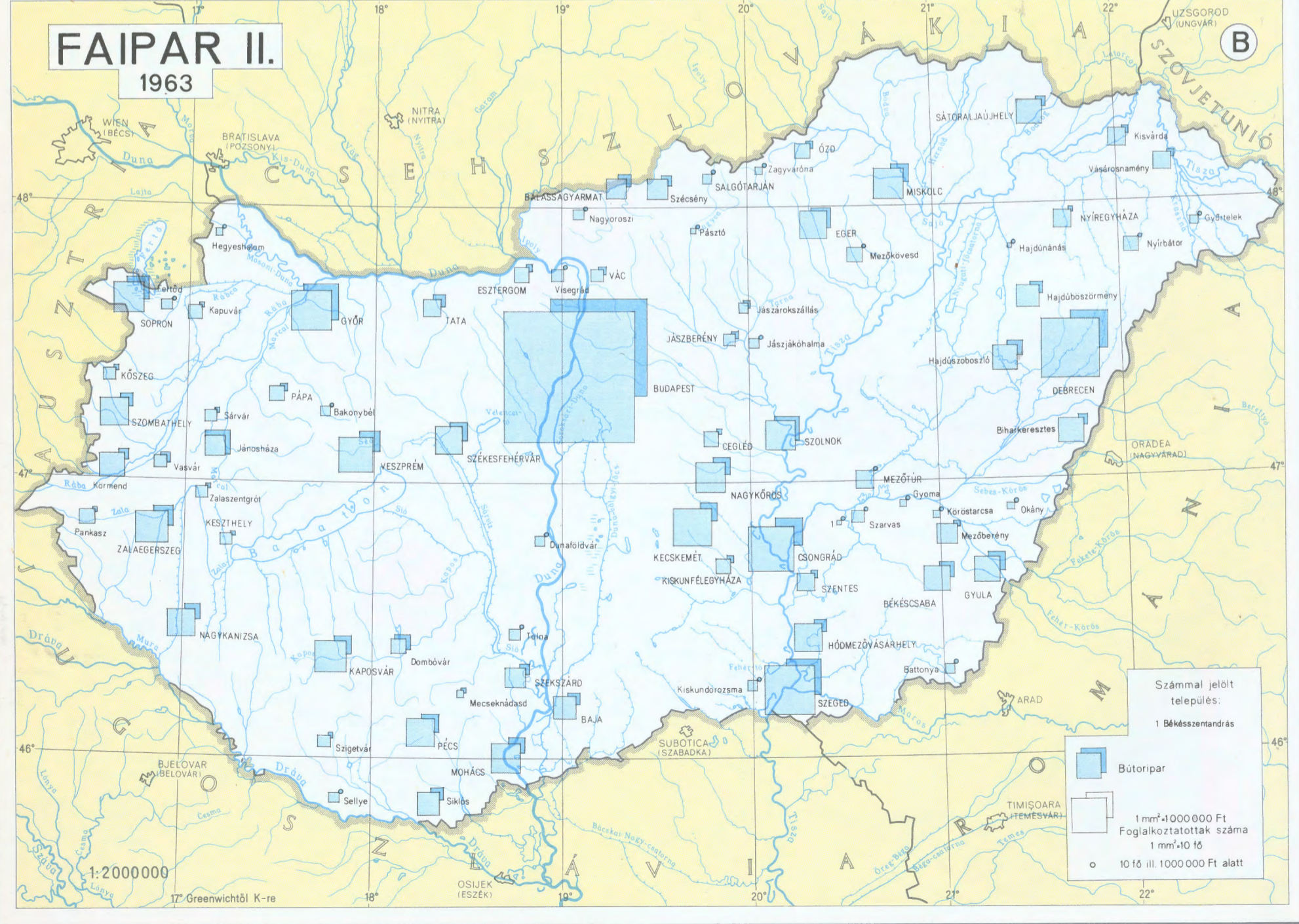
FAIPAR I.

1963

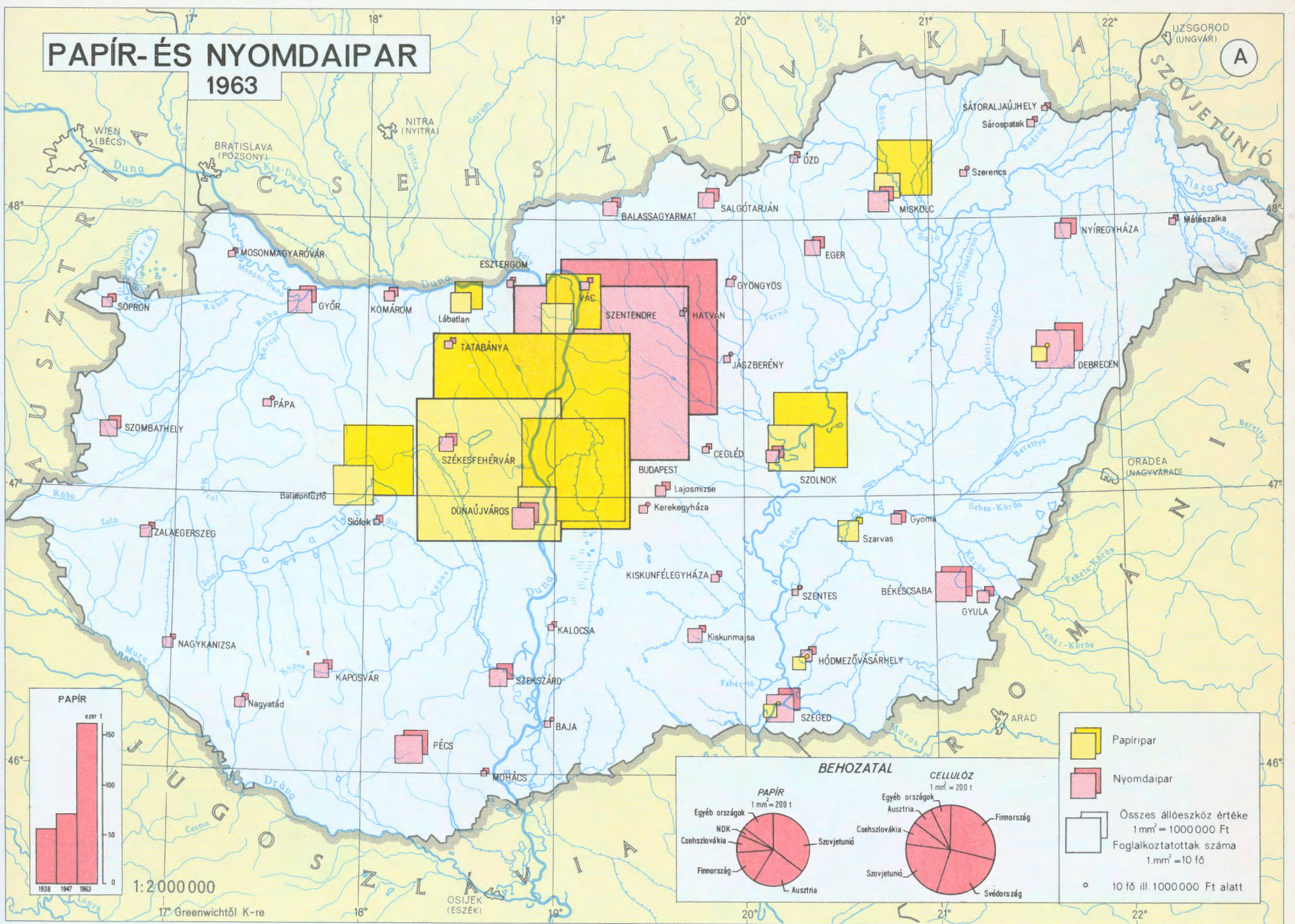
FAIPAR II.

1963

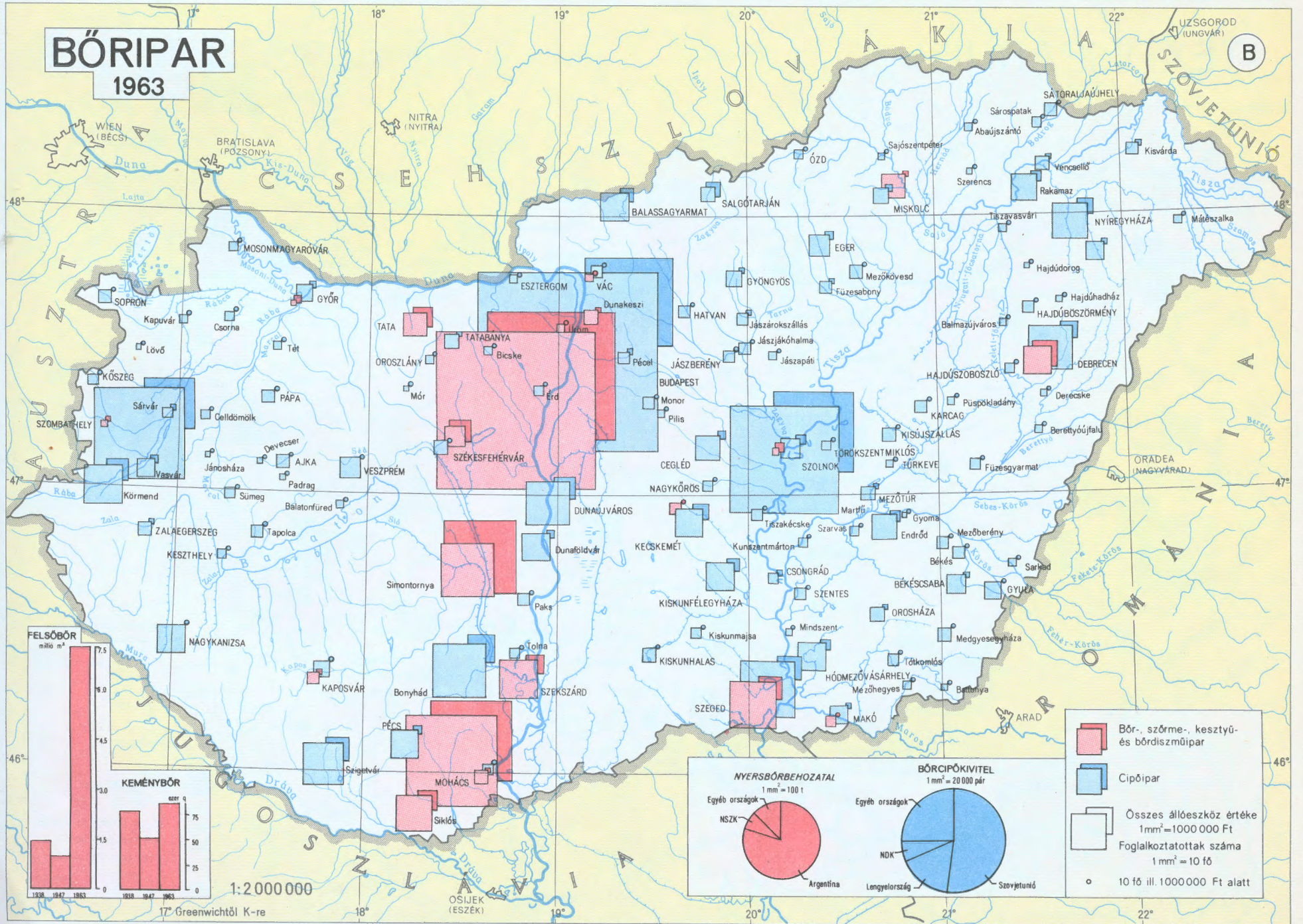
PAPÍR-ÉS NYOMDAIPAR

1963

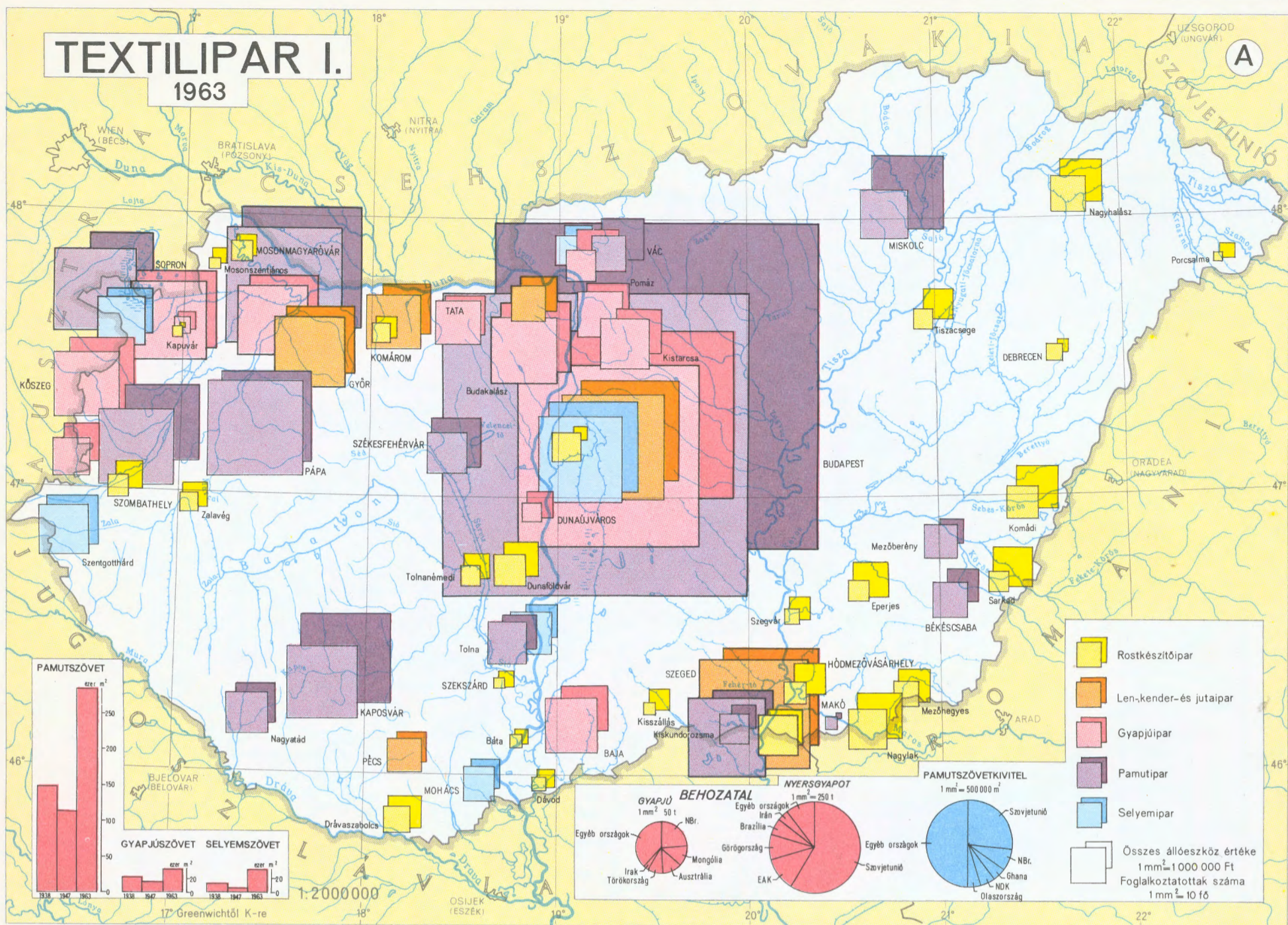

BŐRIPAR

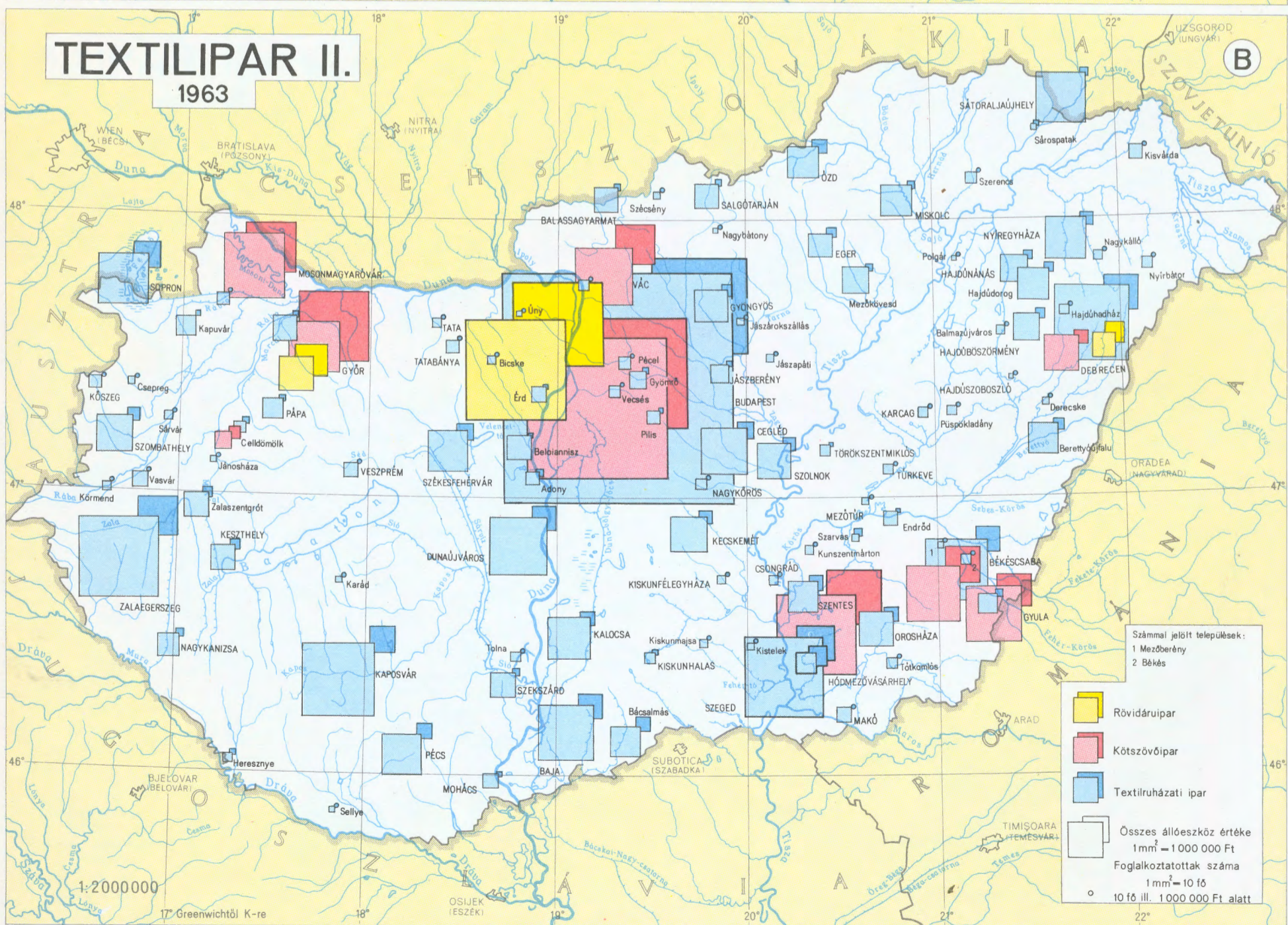
1963

TEXTILIPAR I. 1963

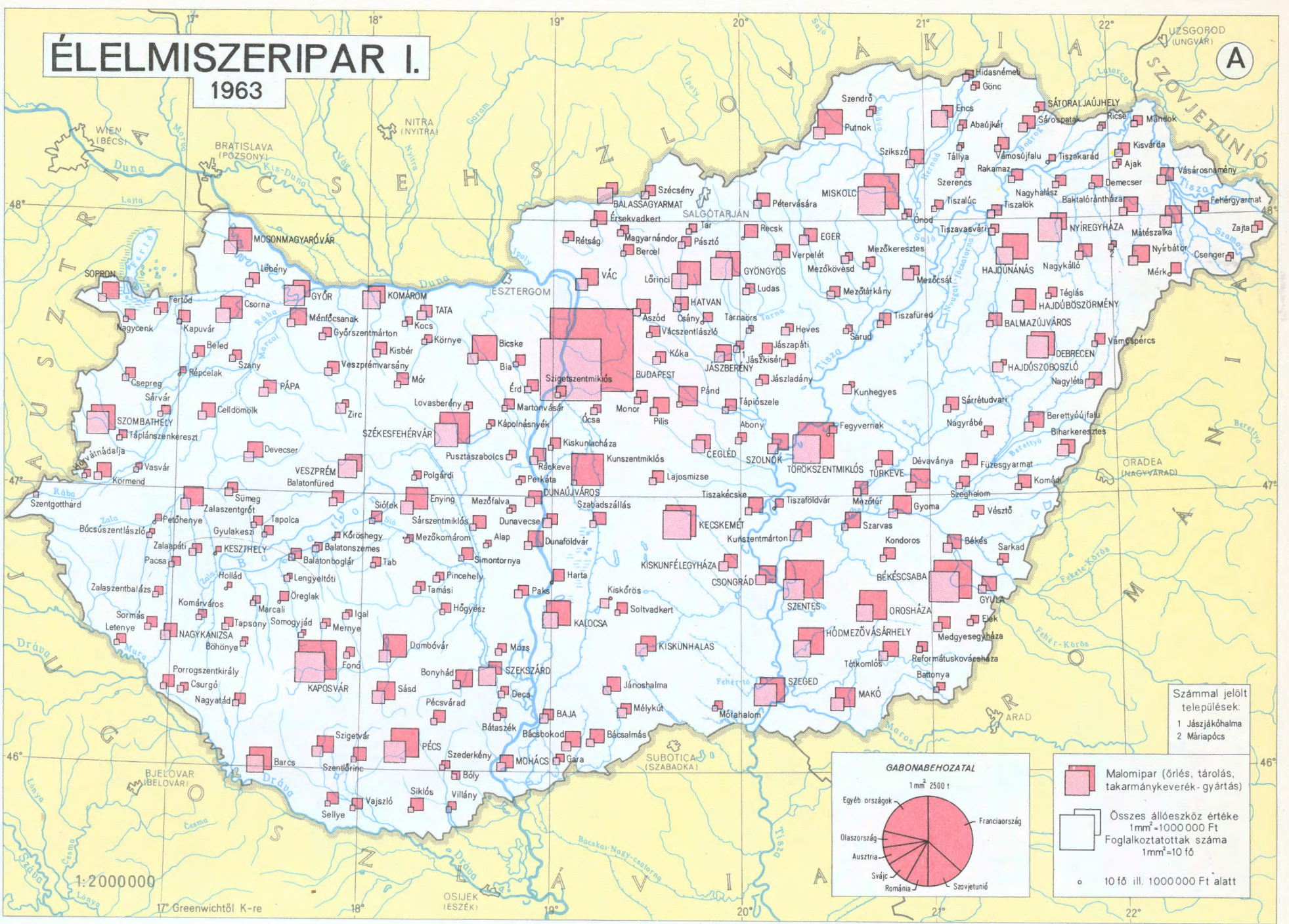

TEXTILIPAR II. 1963

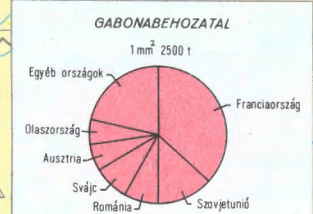

ÉLELMISZERIPAR I.

1963

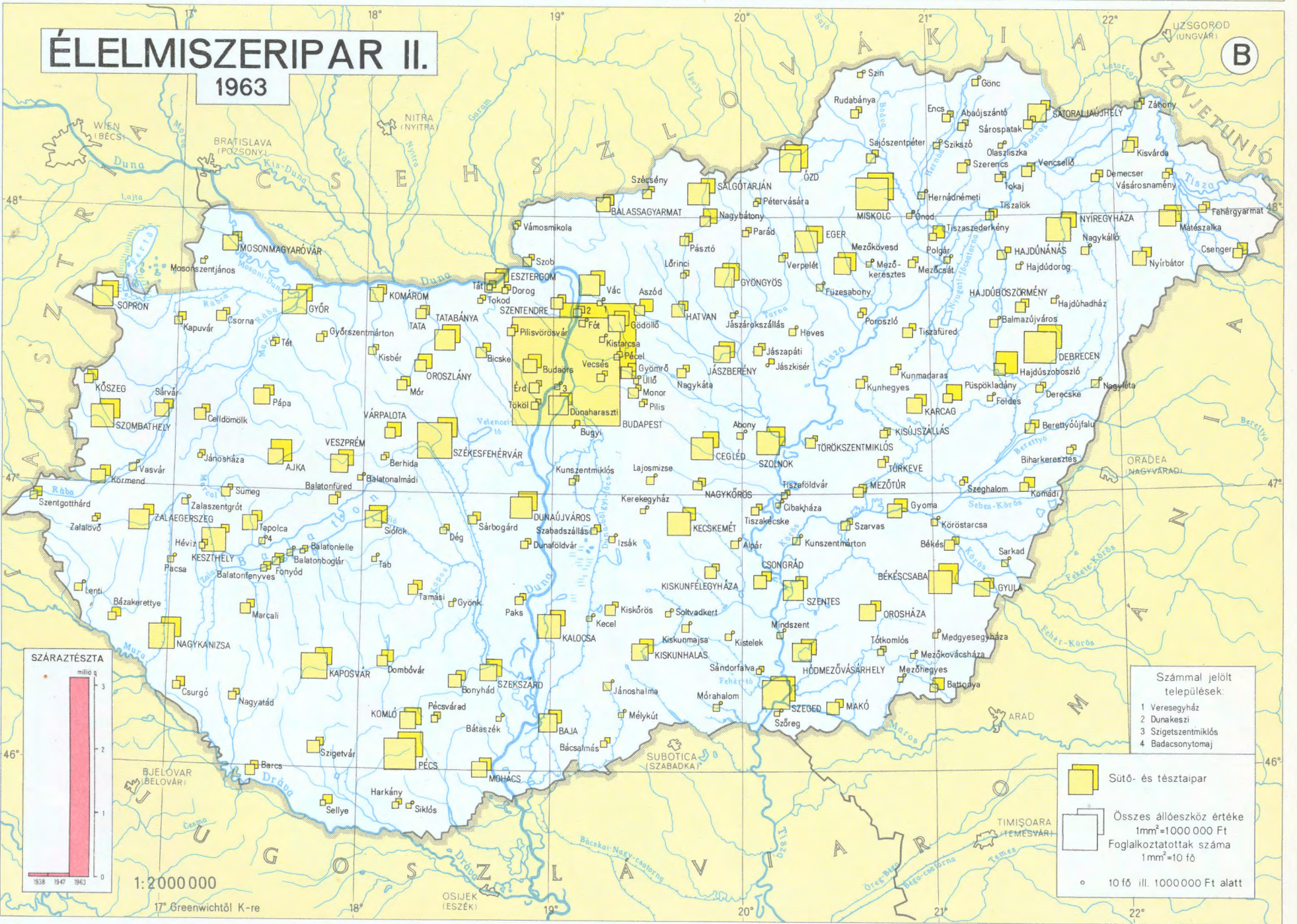
Számmal jelölt települések:
1 Jászákóhalma
2 Mériapócs

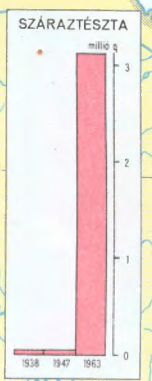
Malomipar (őrlés, tárolás, takarmánykeverék-gyártás)
Összes állóeszköz értéke 1mm²=1000 000 Ft
Foglalkoztatottak száma 1mm²=10 fő
o 10 fő ill. 1000 000 Ft alatt

ÉLELMISZERIPAR II.

1963

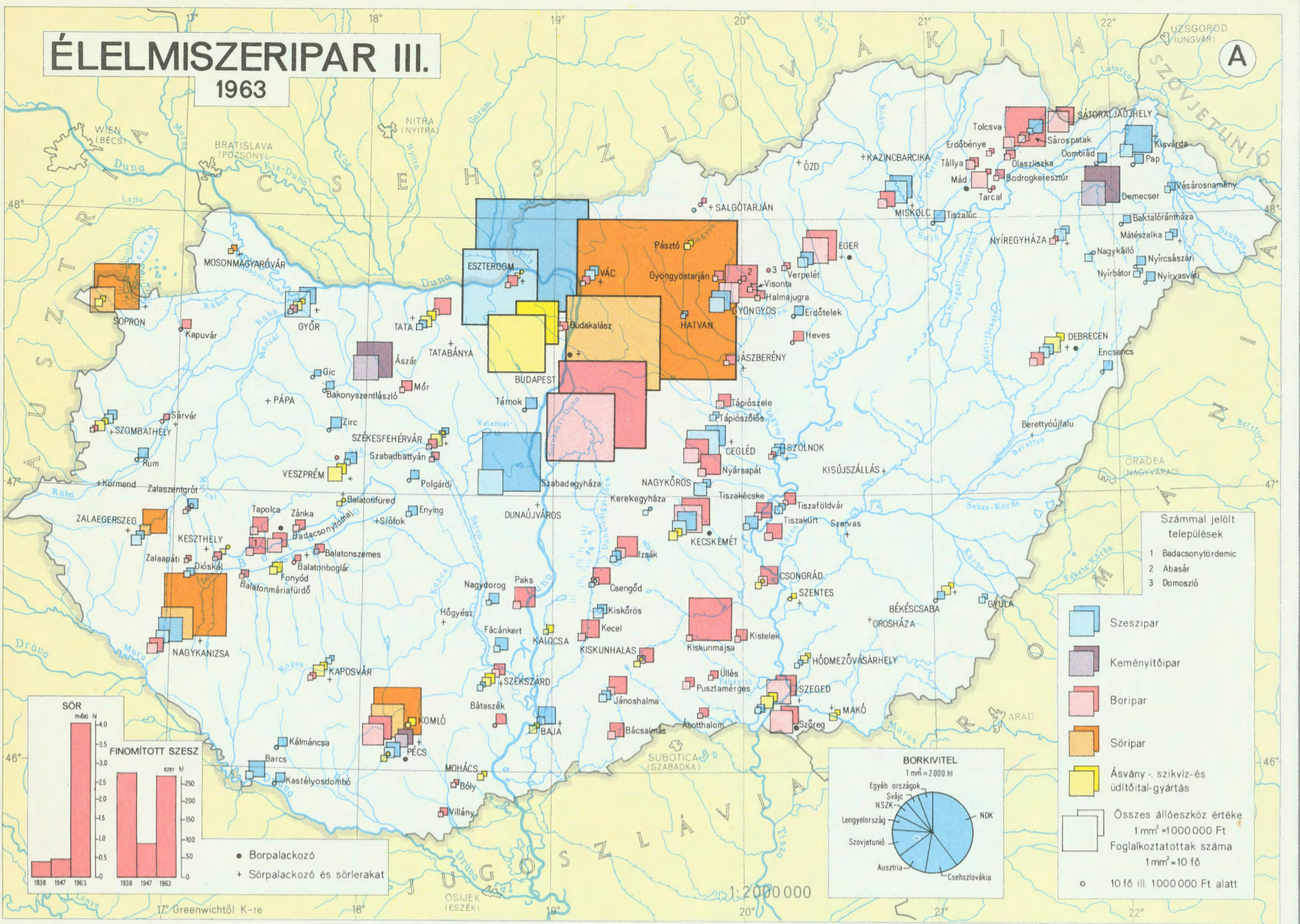
Számmal jelölt települések:
1 Veregyeház
2 Dunakeszi
3 Szigetszentmiklós
4 Badacsonytomaj

Sütő- és tésztaipar
Összes állóeszköz értéke 1mm²=1000 000 Ft
Foglalkoztatottak száma 1mm²=10 fő
o 10 fő ill. 1000 000 Ft alatt

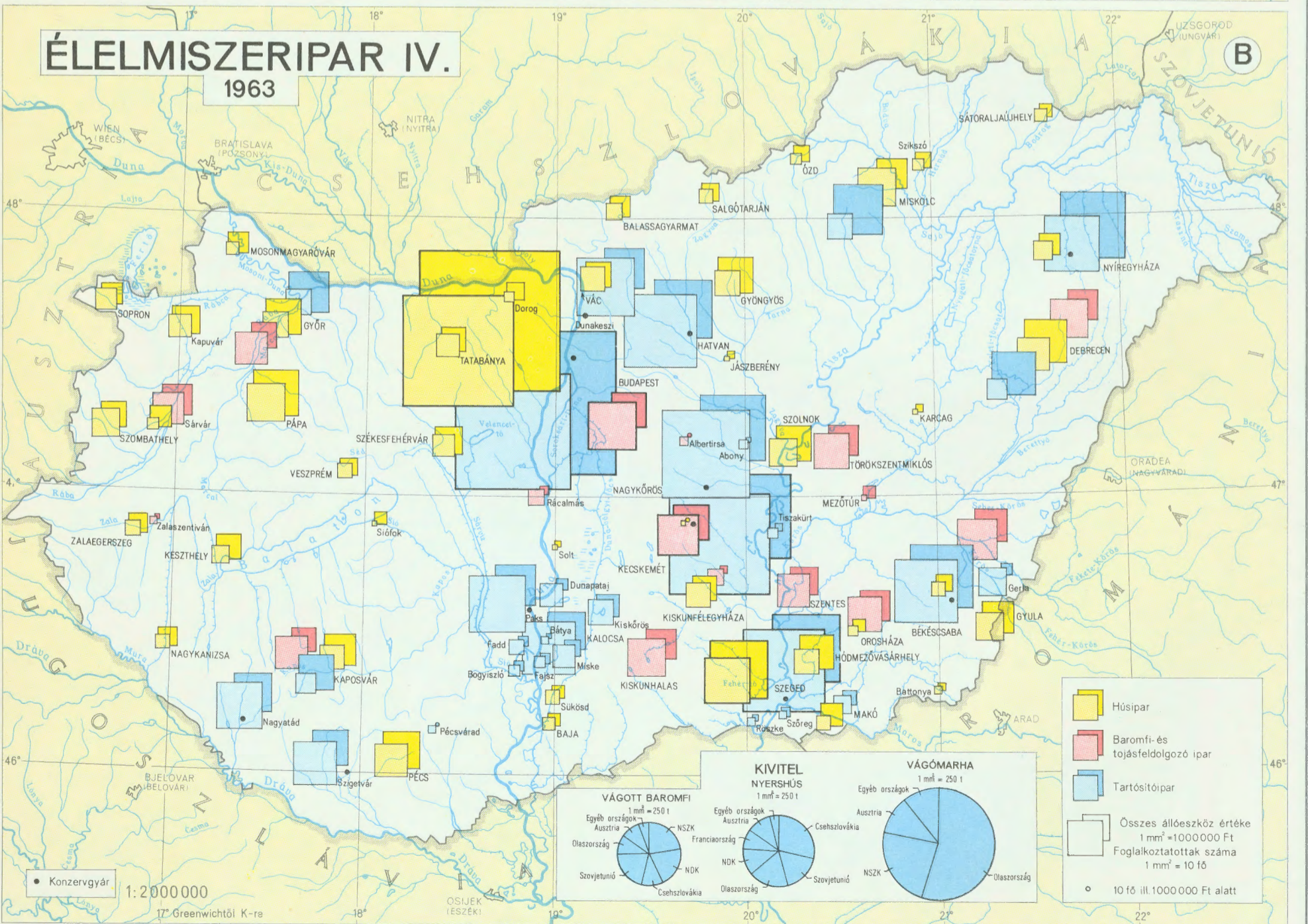
ÉLELMISZERIPAR III.

1963

ÉLELMISZERIPAR IV.

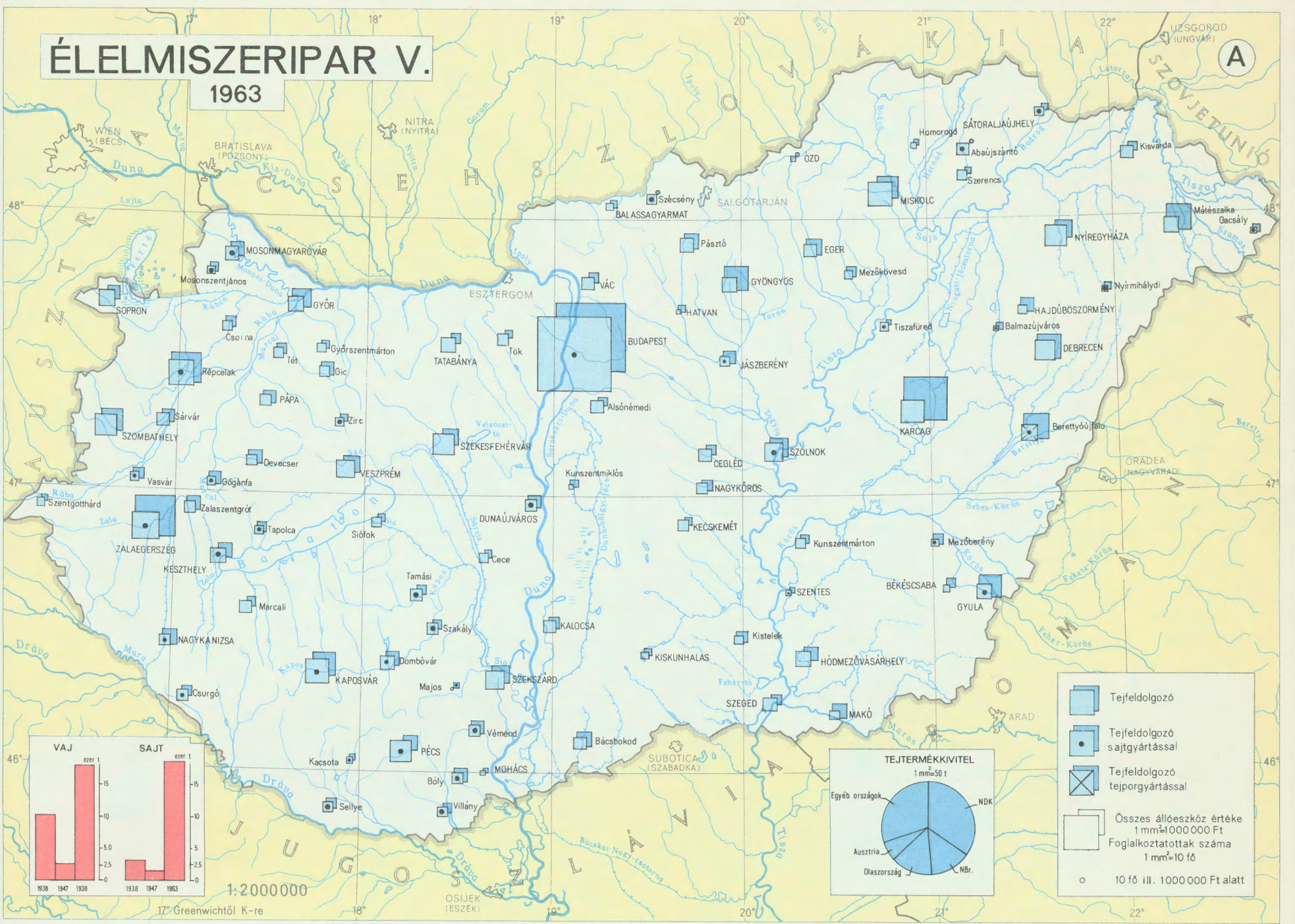
1963

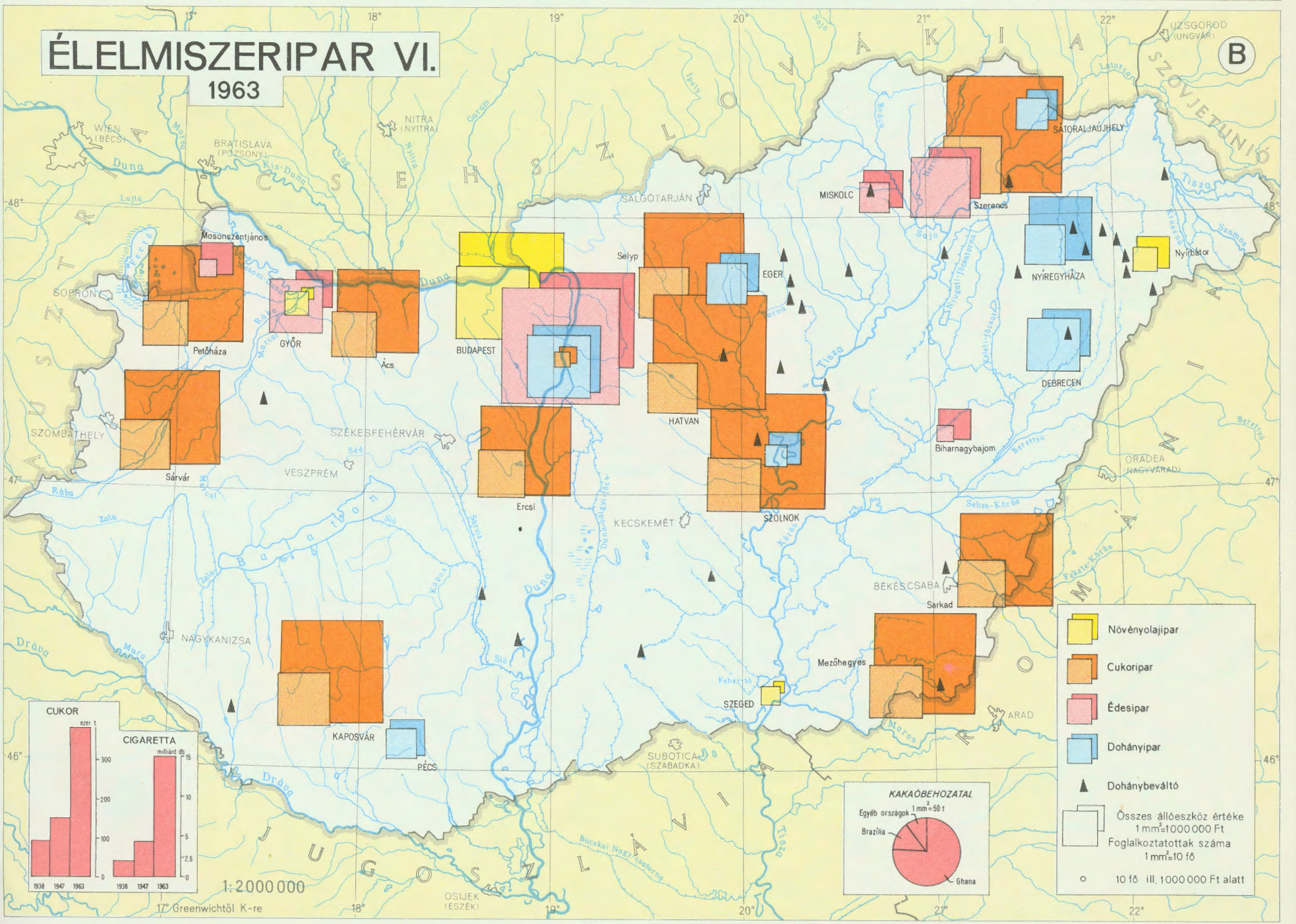
ÉLELMISZERIPAR V.

1963

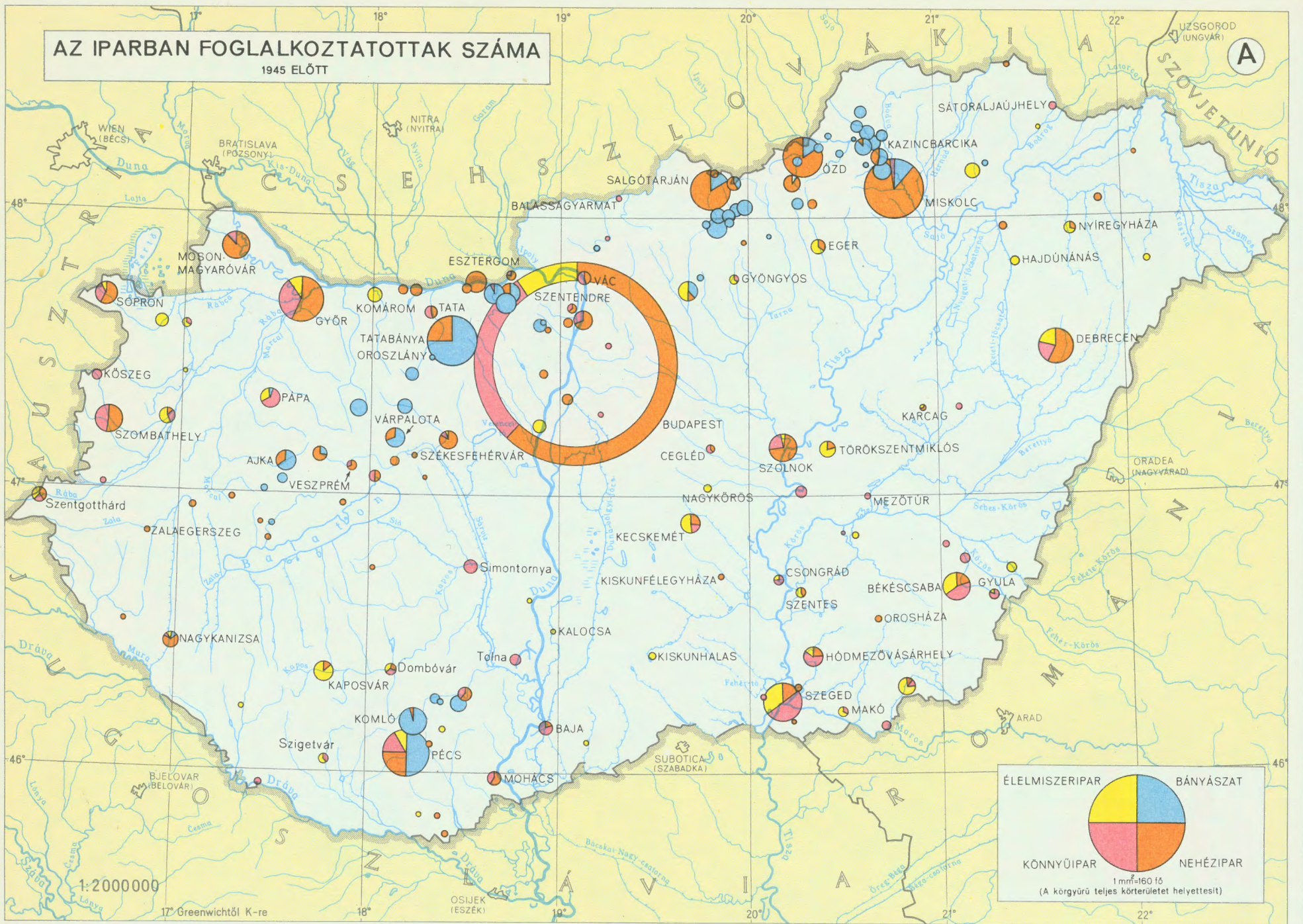
ÉLELMISZERIPAR VI.

1963

AZ IPARBAN FOGLALKOZTATOTTAK SZÁMA

1945 ELŐTT

AZ ÁLLAMI IPARBAN FOGLALKOZTATOTTAK

SZÁMÁNAK NÖVEKEDÉSE
1945-1965 KÖZÖTT

